ఆంధ్రగ్రంథములు.

		ప్రతి 1-కి రు.	అ.
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద, తరిగొండ వెంకమ్మది	...	1	4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	...	1	4
డిటో, కాలికోబైండు	...	1	10
విజయవిలాసము, చేమకూర వేంకటకవికృతము	...	0	8
డిటో కాలికోబైండు	...	0	12
విదురనీతి, సటీక, ఆంధ్రభారతములోనిది	...	0	5
విరాటపర్వము, పద్యకావ్యము, ప్రథమాశ్వాసము	...	0	8
డిటో ,, ద్వితీయాశ్వాసము	...	0	8
డిటో ,, తృతీయాశ్వాసము	...	0	12
వీరభద్రవిజయము, బమ్మెర పోతరాజకృతము	...	0	12
వేంకటాచలమాహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకమ్మది	...	1	0
డిటో కాలికోబైండు	...	1	6
వేమనపద్యములు, చక్కనికూర్పు	...	0	6
డిటో 2728 పద్యములు, కాలికోబైండు	...	1	12
వేమనపద్యములు, 2728 పద్యములు, తాత్పర్యసహితము, ఇందు గ్రంథవిమర్శ, కవిజీవితము మొదలగునవి చేర్చఁబడినవి, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు		3	8
వైశ్యపురాణము	...	1	4
శతకంఠరామాయణము, క్రొత్తకూర్పు	...	0	10
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	...	0	12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము	...	0	12
డిటో కాలికోబైండు	...	1	2
శివలీలావిలాసము, కూచిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము	...	0	6
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తకూర్పు	...	1	0
,, కాలికోబైండు	...	1	[illegible]

శ్రీరస్తు.

కవిరాజమనోరంజనము

కనుపర్తి అబ్బయామాత్యకవికృతము.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము.

1929.

Printed by
V. Ramaswamy Sastrulu & Sons,
at the Sri Rama Press,
Madras—1929.

విషయసూచిక.

విషయము.		పుట.
పీఠిక		1
షష్ఠ్యంతములు	...	6

ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

తృతీయాశ్వాసము.

చతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

పీఠిక.

కనుపర్తి అబ్బయామాత్యుఁడు రచించిన గ్రంథములలో రెండే మనకు లభించినవి. ఒకటి అనిరుద్ధచరిత్రము, రెండవది పురూరవశ్చరిత్రమను కవిరాజమనోరంజనము. వీరేశలింగముపంతులువారు కవుల చరిత్రములోఁ గవిరాజమనోరంజనము నిట్లు ప్రశంసించిరి. "వసుచరిత్రమునకుఁ దరువాతఁ గవిరాజమనోరంజనముతోఁ దులతూఁగఁదగిన ప్రబంధము లొకటి రెండుకంటె నెక్కువగా లేవు... బాల్యమునందు రచింపఁబడినదగుటచే అనిరుద్ధచరిత్రము పురూరవశ్చరిత్రమంత ప్రౌఢముగా లేదు. కవి సాహిత్యమునందుమాత్రమే గాక సంగీతమునందును బ్రవీణుఁడై నట్లు కనఁబడుచున్నాఁడు."

వీరేశలింగముపంతులువారీగ్రంథమును మిగులఁ బ్రశంసించుట గ్రంథప్రశస్తికి దృష్టాంతము. అబ్బనామాత్యుఁడు కౌండిన్యసగోత్రుఁడు. ఆఱువేల నియోగిబ్రాహ్మణుఁడు. గుంటూరుమండలములోని కొండవీటికి రెండామడలదూరములోనున్న కనుపర్తి యాతని నివాసస్థలము. నేఁటికిని గవివంశీయు లట వసించుచున్నారు. ఈకవితండ్రి రాయనమంత్రి. తల్లి నరసమాంబ. మంగళగిరి నృసింహస్వామి యాతని యిష్టదైవము. నరకృతికొల్లక యిక్కవి తన రెండుగ్రంథములను దేవాంకితము గావించి ధన్యుఁ డయ్యెను. ఇక్కవి పూర్వులలో బసవప్రధాని "కొండవీటిపుర రాజ్యోర్వీశ్వరులు మంత్రిగాఁ జేపట్టన్" బేరొందెనఁట. అంతియగాదు "కనుపర్తి బుక్కపురి ముఖ్యబహుగ్రామస్వాస్థ్యానుభవగ్రామణి"యట. కనుపర్తికి మిగులఁ జేరువలో బుక్కపట్టణమున్నది గాన కవి కొండవీటిసీమవాఁ డనుట నిస్సంశయము. కవిపూర్వులప్రశంస కాలనిరూపణమునకుఁ దోడ్పడుట లేదు.

వసుచరిత్రమును బూర్తిగ ననుకరించినకతన అబ్బయామాత్యుఁడు వసుచరిత్ర రచనకాలమున కీవలివాఁడనుట స్పష్టము. కవివంశజులలో నిప్పటితరమున సూర్యనారాయణ యనువా రున్నారు.-ఈయనవయస్సు 42 సంవత్సరములు. ఆయననుండి పురుషులను దీసికొన్నచో సుబ్బయ్య-శ్రీనివాసరాయఁడు-సుబ్బరాజు-వెంకన్న-పెద్దిరాజు-గ్రంథకర్తయగు అబ్బరాజు వంశవృక్షమువలనఁ గన్పట్టెరి.అనఁగాసూర్యనారాయణగారికిఁ బ్రకృతగ్రంథకర్త ఆఱవతరమువాఁడు. తరమునకుముప్పదియేండ్లవంతున లెక్కించినచో అబ్బయామాత్యుఁడిప్పటికి నూటయెనుబదియేండ్లక్రిందట క్రీ. శ. 1750 ప్రాంతమున నుండె ననుట స్పష్టము ఇంతకంటె బలవత్తరములగు నాధారములు లభించువఱకీనిర్ణయము విశ్వసనీయమని మాతలంపు.

కవిరాజమనోరంజనము రసవత్తరమగు ప్రబంధము. కవి వర్ణనములకుఁ బాటుబడినటులఁ గథాకల్పనమునకుఁ బాటుపడలేదు. "ఆద్యసత్కథల్ వారివిపుట్టురత్నము"లన్నట్లు ఇందలికథాంశము పురాణములనుండి యథావిధముగఁ బ్రబంధములోనికి మాఱినది. ఈమార్పునకు అష్టాదశవర్ణనలు అంత్యనియమపద్యములు చిత్రకవిత మున్నగుకవితాశిల్పములు తోడ్పడినవి. అంతియగాని ప్రధానపాత్రముల నాదర్శప్రాయముగఁ జిత్రించుట, ప్రకరణోచితముగఁ గథనుసృజించుట మున్నగు నూతనవికాసము లీప్రబంధమునఁ గానరావు.మృదుమధురమగు నీకవికవిత స్వతంత్రముగనున్నంతదనుక మనోజ్ఞముగనున్నది. వసుచరిత్రము ననుకరించినతావులలోఁ గొంతకొంత పేలవము కనిపించుచున్నది. ఎట్లయిన నేమి సమకాలికగ్రంథములలో మిన్నయనుట సత్యము. ప్రధానకథాబీజముగొని కాళిదా సిందలికథనే తారుమారొనరించి విక్రమోర్వశీయమున దనఁ గథాసంస్కరణనైపుణ్యమును బ్రకటించినాఁడు. నాటకములఁ బ్రబంధములుగ మార్చుకాలమున నున్నయిక్కవి యిందులకు దొరకొనమి సంతాపకరము. అబ్బనామాత్యుని మనోహర

కవిత! నూతనకథాకల్పనకుఁ దోవదీసిన నెంతరమణీయముగ నుండునో గదా!

అబ్బయామాత్యుఁడు పలుతావుల వసుచరిత్రము ననుకరించినాఁడు. కొన్నితావుల వ్యాకరణనియమములఁ గూలద్రోసినాఁడు. ఈతని స్వతంత్రరచనము మృదుమధురపదభూయిష్ఠమై తెలుఁగు నుడికారములందలి తీరుతీయముల వెదజల్లుచుండును. శృంగారనైషధములోని కొన్నిపద్యముల కనుకరణము లితనికవితలోఁ గలవు.

సీ. "నిఖిలవిద్యానటీనృత్తరంగస్థలా
యతనాయమానజిహ్వాంచలుండు."

శృంగా-ఆ-1. ప-46.

సీ. "నవకీర్తినర్తకీనాట్యరంగావధీ
కృతచక్రవాళధాత్రీధవుండు."

కవిరా-ఆ-1. ప-87.

చ. "ఇతఁడు దరిద్రుఁడౌననుచు నేర్పడ నర్థిలలాటపట్టికన్
శతధృతి వ్రాసినట్టిలిపిజాల మనర్థము గానియట్లుగా
వితరణఖేలనావిభవవిభ్రమనిర్జితకల్పభూరుహుం
డతఁడు దరిద్రతాగుణమునందు దరిద్రుని జేయు నాతనిన్."

శృంగా-ఆ-1. ప-57.

మ. "అయమర్థీజనయంచు యాచకలలాటాంతస్స్థలిన్ బ్రహ్మని
ర్ణయతన్ వ్రాయవహించునట్టి లిపియర్థంబుల్ విశేషాన్వయ
క్రియగా నర్థమవారిగా నొసఁగి యర్థింజేయు వాగీశుప్రౌ
ఢయు నాత్మీయవితీర్ణయున్ నిజముగా ధాత్రీశునేర్పెట్టిదో."

కవిరా-ఆ-1. ప-93.

వసుచరిత్రము ననుకరించినపద్యములనుగూడఁ జూపుట ప్రకృతము కాకపోదని ఒకపద్యమును జూపుచున్నారము.

ఉ. "కొండఁట విల్లు వేదలలకుండలిరాజఁట నారి యమ్ముసం
గుండఁట బైటిపల్లియల దున్నినవాఁడఁట యొండు రెండు భ
ర్గుండిది నిండుపౌరుష మొకో యని గెల్వవె ముజ్జగంబు లు
ద్దండత నొక్కతుంటవిలు దాలిచి యంటినగందుతూపులన్."

వసుచరిత్రము.

ఉ. "నారఁట తేఁటి, జోక నలినారఁట, తేరఁట చిల్క సౌరభో
ద్గారఁట, విల్లుపూతనయగారఁట చుట్టము శైత్యపుక్ సదా
చారఁట కమ్మగట్టు పరిచారఁట కోయిల కేతసీభవ
ద్వారఁట యిట్టినీకొదుగుహారఁట లోకు లిదేమిచిత్రమో."

కవిరాజమనోరంజనము.

అనుకరణపద్యమున సంధిలోపములు చాలగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నిం దుదాహరింప మానితిమి. కవిరాజమనోరంజనమున, రసవత్తరములగుఘట్టము లెన్నేని కలవు. మొదటియాశ్వాసములోని రాజనీతులు ఆత్మవిద్యోపదేశము, ప్రత్యేకపఠనీయములు. రెండవయాశ్వాసములోని తారాశశాంకసమాగమము గ సభ్యముగ సంగ్రహరూపముగ నుండి దుర్నీతిని బరిహరించుచున్నది. వసిష్ఠస్తుతి కవికిఁగల యుభయభాషాకవితానైపుణ్యమునకుఁ దార్కాణగా నున్నది. ఇలాకన్య పురుషుఁడగుటయు రాజకుమారుఁడు స్త్రీయగుటయు వీరలు పరస్పరము మోహించుకొనుటయు నిరువురకుఁ దనయుం డుదయించుటయు శివానుగ్రహంబునఁ బూర్వరూపంబులు దాల్చుటయు మిగుల మనోహరముగ రెండవయాశ్వాసమున వర్ణింపఁబడినది. మూఁడవయాశ్వాసమునుండి ప్రధానకథ యగుపురూరవశ్చరిత్ర మారంభమైనది. ఊర్వశీపురూరవుల సమాగమమునకుఁ గాంక్షించుట, మలయానిలాద్యుపాలంభములు చెలికత్తియల మోదార్పులు మున్నగు కథాభాగములు విశేషభావసమన్వితములై మనోహరముగ నున్నవి. ఊర్వశీపురూరవుల కీయాశ్వాసమున వలపు మొలకలెత్తినది. సమాగమవిధము నాల్గవయాశ్వాసమునఁగలదు. మైత్రావరుణుల తపోభంగము గావింప నింద్రుపంపున

ఊర్వశి ధరణి నవతరించి శాపతప్తురా లయ్యెను. శాపఫలము భూలో
కమున వసించుట. ఊర్వశికిఁ దీర్ఘము స్వార్థము గలసివచ్చినది. తరువాత
నీయిరువురికలయిక(సమావేశము) సందర్భశుద్ధిగ సరసముగ రసవత్తర
ముగఁ గవి చిత్రించినాఁడు. ఈయుభయులప్రేమ నిష్కళంక మైనదె.
ఏకహృదయముగ నిరువురు వర్తించుచుండిరి. కాని యిరువురు విడిపో
వుట కొకసమయము గలదు. ఊర్వశి రెండుపొట్టేళ్లఁ దెచ్చినది. వానిని
మృగచోరాద్యాపదలు బొరయనీయక కాపాడుట, వివస్త్రముగఁ
దనకుఁ బురూరవుఁడు కనపడకుంట జరుపువఱకు ఊర్వశి వెంట
నుండును. ఈనియతికి భంగముకలుగుటయే యెడబాటు. నియమముల
కంగీకరించి పురూరవుఁడు ఊర్వశిని బరిగ్రహించి ప్రతిష్ఠానపురము
జేరి చిరకాలము కామసౌఖ్యము లనుభవించెను. ఒకదినము తగళ్లఁ
జోరులు హరించిరి. వివస్త్రముగ నేగుచున్నపురూరవుని దర్శించు
టతో నిరువురిబంధము తెగిపోయెను. ప్రతిజ్ఞాభంగము జ్ఞాపకముజేసి
ఊర్వశి స్వర్గలోకమునకుఁ బోయెను. అటనుండి విప్రలంభశృంగారము
మనోహరముగ నున్నది. ఈ కథాభాగముల నైదవయాశ్వాసమునఁ
గాంచనగును.

ఊర్వశి నిర్గమనానంతరము పురూరవుఁడు వలపువ్రేగునఁ జింతిం
చుచు గంధర్వులఁబ్రార్థింప ఊర్వశివలె అగ్నిస్థాలి యనుకన్యను సృజించి
యొసంగుదురు. క్రమముగా నాయమ యూర్వశికాదని పురూరవుఁ
డెఱింగి యేకతమునఁ జింతించుచు రెండరణులనేకరించి యొకటియూ
ర్వశియని మఱియొకటి పురూరవుఁడని పేర్కొని రెంటిని త్రచ్చుచుండ
విష్ణుప్రత్యక్షమై కామితములు ప్రసాదించుటతోఁ గథ యంతమగు
చున్నది. కథాంశమునకుఁ గవి సంస్కరణ జరుపక గనిలోనుండితీసిన
పుట్టుశిలవలెఁ గథనుంచి వర్ణనముపేర నెన్నేని భూషణము లాశిలకే
కూర్చినాఁడు. మూఁడవయాశ్వాసమునుండియే యీప్రబంధమునకుఁ
బ్రధానకథ యారంభమగుచున్నది. ఇందలిశృంగారము చాలవఱకు

సభ్యముగఁ బఠనయోగ్యముగ నున్నది. పదునెనిమిదవ శతాబ్దము నాఁటి ప్రబంధములలోఁ గవిరాజమనోరంజనమువంటి సర్వాంగసుందరము రసవత్తరము నగుప్రౌఢకావ్య మింకొకటి లేదను కవి చరిత్రకారుల వాక్యమునం దెంతయు సత్యము గలదు.

ఆంధ్రభాషయందుఁ గలలక్షణగ్రంథముల ఐక్యము కానరాదు. ఒకరిసిద్ధాంతము నింకొకరు పూర్వపక్షముఁ జేసిరి. ఎవరిత్రోవ వారిది. ఈవిస్తృతలక్షణముల సమన్వయించుట యసాధ్యముగ నుండెను. ఒక రంగీకరించినసిద్ధాంతము నింకొకలాక్షణికుఁడు పూర్వపక్షము గావించుచునుంటచే నానాఁటికవులకు నిశ్చయసిద్ధాంతములే తోఁచకుండెను. అందుచేతనే యీతనికవితలో వ్యాకరణలోపము లుండెనని కవిరాజమనోరంజనములోని యీ క్రిందిపద్యమువలన నెఱుంగ నగును.

ఉ. "చెల్లునటంచు నొక్కకవి చేసినలక్షణ మొక్కరీవలన్
జెల్లమిఁజేసి తారొకటి జెప్పఁగ ఛాందసవిస్తరంబు సం
ధిల్లుటఁ గావ్యశంక లవనిం దఱుచయ్యె రసజ్ఞులార నా
యుల్లపుసౌధవీథిఁ గొలువున్నసరస్వతి సత్యవాణి నా
తల్లి యొసంగు పల్కులివి తప్పులుసేయక చిత్తగింపుఁడీ."

కవితాప్రౌఢి కిక్కవి యాంధ్రీస్తనముల నుపమానముగాఁ గైకొనినాఁడు. బహుశః ఇది అఱచాటగు నంధ్రవధూటిచొక్కపుంజనుఁగవను బేర్కొనువిధము గానోపు. ఆంధ్రీస్తనముల కాఠిన్యమును నన్నెచోళుఁడు రాజశేఖరుఁడు బేర్కొనిరి. అదియే కవిభావమేని కవి శృంగారరసప్రబంధమునకుఁ గ్రొత్తవన్నెలు బచరించుటయే!

రసవత్తరమగు నీ గ్రంథరాజమునుండి దృష్టాంతముగ నీయఁదగినపద్యములు చాలఁ గలవు. రసికులముం దీగ్రంథముంచి వారి నానందపఱచుటయే యుద్ధృతమునకంటె నుచితమగు పని. రచనాచమ

త్కారమునను గూర్పుబింకమునను అనిరుద్ధచరిత్రముకంటె నీకవిరాజ మనోరంజనము ప్రశంసాపాత్రముగ నున్నది.

చిరకాలముక్రింద చింతామణిముద్రణాలయమున నీగ్రంథము ముద్రితమైనది. అందు ముద్రణస్ఖాలిత్యములు కలవు. ప్రతులు చిక్కుటయే అసాధ్యముగ నుండెను. ఆంధ్రజనాదరపాత్రమగు నీగ్రంథరాజమునకుఁ గలప్రశస్తి గమనించి సర్వాంగసుందరముగ ముద్రించి ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పించిన శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారి యత్నము ప్రశంసనీయము.

ఇట్లు, భాషాసేవకులు,

శేషాద్రిరమణకవులు,

శతావధానులు.

ఆంధ్రగ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
శ్రీమదాంధ్రభాగవతము, పోతనామాత్యప్రణీతము, ఇదివఱకు ముద్రితమైన ప్రతులకన్న అన్నివిధముల బాగుగ నున్నది	5	8
,, అత్యుత్తమప్రతి, రెండుసంపుటములు	7	8
,, 3 సంపుటములు	9	0
శ్రీమదాంధ్రభారతము - పద్యకావ్యము:—అనేక వ్రాతప్రతుల సహాయమున చిరకాలమునుండి సంపూర్ణపరిశ్రమముతోఁ బరిష్కరింపఁబడినది. మేలుకాకితములపై స్ఫుటముగ అచ్చొత్తించి మంచి కాలికోబైండు చేయబడియున్నది.		0
7 సంపుటముల ప్రతి	14	0
3 సంపుటముల ప్రతి	13	0
ఆది, సభాపర్వములుగల సంపుటము	2	0
ఆరణ్యపర్వము	2	0
విరాటోద్యోగపర్వములు	2	0
భీష్మద్రోణపర్వములు	2	0
కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు	2	0
శాంతిపర్వము	2	0
ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణ పర్వములు గల సంపుటము	2	0
ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము	5	8
యుద్ధపంచకము, స్త్రీపర్వము	3	12
శాంతిసప్తకము	3	12
ఆదిపర్వముమాత్రము, పెద్దచ్చు	1	8

	ప్రతి 1-కి రూ.	అ.
ఆంధ్రభారత విమర్శనము, మల్లాది సూర్యనారాయణశాస్త్రి	8	8
ఆనందరంగరాట్ఛందము, కాలికో	1	8
ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము; కావ్యస్మృతితీర్థ: జనమంచి శేషాద్రిశర్మకృతము, 3 సంపుటములు	12	0
డిటో 7 సంపుటములు	14	0
ఆంధ్రలలితోపాఖ్యానము	1	8
ఆంధ్రభాషాభూషణము	0	2
ఆంధ్రభాషార్ణవము, అట్టబైండు	0	12
,, కాలికోబైండు	1	2
ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్రనామశేషము, సాంబనిఘంటువు—టీకానుక్రమణికాసహా	0	12
డిటో కాలికోబైండు	1	0
ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటీక	0	8
కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదము సూరకవిది	0	.6
ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి పాపరాజప్రణీతము, చక్కని కూర్పు, గిల్టుబైండు	2	0
ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమనాథకృతము	1	8
కవికర్ణరసాయనము, మాంధాతచరిత్ర	1	8
డిటో మేలుప్రతి, కాలికోబైండు	1	14
కళాపూర్ణోదయము, దళసరికాగితములు	2	4
కాశీఖండము, చక్కనిక్రొత్తకూర్పు	1	12
కుచేలోపాఖ్యానము, సటీక, (భాగవతములోనిది)	0	4
డిటో గట్టుప్రభుకృతము	0	6

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్సు,

292, ఎస్ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ.

శా. సీమంతాభరణంబు క్రొన్నెల చెలుల్ శ్రీవాగ్వధూటుల్ ప్రియా
రామశ్రేణి కదంబసుందరతరారణ్యస్థలుల్ కేళికా
ధామంబుల్ రజతాద్రికందరము లౌదార్యంబు భోగాపవ
ర్గామోదాప్తియు నైన హైమవతి భాగ్యస్ఫూర్తి మాకీవుతన్. 5

శా. శ్రీచింతామణి మంత్రదేవత జగత్క్షేమంకరాపాంగవీ
క్షాచంద్రోదయభక్తశేవధి మహాసంగీతసాహిత్యవి
ద్యాచారుస్తనకుంభ శారద మదీయస్వచ్ఛజిహ్వాస్థలిన్
వాచానృత్యము సల్పుగావుతఁ గవిత్వస్ఫూర్తి వర్తిల్లఁగన్. 6

ఉ. పుష్కరదీప్తతుండపరిపూరకలీనసమస్తమైన యా
పుష్కరధిన్ సభస్థలికి పూత్కరణోద్ధతిఁ జిమ్మియచ్చటం
బుష్కరవాహినిం గలయఁబొందొనఁగూర్చిన విఘ్నరాజు ధీ
పుష్కరహేళి మత్కృతికి భూరిజయాభ్యుదయం బొసంగుతన్. 7

క. శ్రీరామాయణకావ్యక,ళారూషవచోవివేకి నవ్వాల్మీకిన్
భారతభాగవతాదిక,థారచనోల్లాసు వ్యాసుఁ దలఁచి భజింతున్. 8

చ. అనఘుల సంస్కృతాంధ్రకవితాఢ్యులఁ బేర్కొని సన్నుతింతుఁ బెం
పునఁ దగుకాళిదాసు భవభూతిని దండిని బాణునిన్ మయూ
రుని మఱి మాఘు భారవిని రూఢిగ నన్నప భీము నెఱ్ఱమం
త్రిని నలసోము భాస్కరునిఁ దిక్కన బమ్మెర పోతనార్యునిన్. 9

ఉ. ఎవ్వరికెంతబుద్ధి పరమేశుఁడు దాఁ గృపచేసె నట్టిదై
నివ్వటిలుం గవిత్వరుచి నేరుపు చాలినఁ జాలకుండినన్
నవ్వక వర్తమానకవినాథులు చేకొనరయ్య మత్కృతిన్
బువ్వులు గందకుండ రసముం గొను తేఁటులవంటి నేర్పునన్. 10

ఉ. చెల్లునటంచు నొక్కకవి చేసినలక్షణ మొక్కరివ్వలన్
జెల్లమిఁ జేసి తారొకటి చెప్పఁగ ఛాందసవిస్తరంబు సం
ధిల్లుటఁ గావ్యశంక లవనిం దఱచయ్యె రసజ్ఞులార నా
యుల్లపుసౌధవీథిఁ గొలువున్న సరస్వతి సత్యవాణినా
తల్లి యొసంగుపల్కు లివి తప్పులు సేయక చిత్తగింపుఁడీ. (పంచపాది) 11

వ. పలుమఱుఁ దప్పులే వెతకఁ బొల్పడి యుండుటగాక దుష్కవుల్
తెలియఁగఁ జాలుటెట్లు రసదీపకకావ్యకళారహస్యముల్

తలఁపఁ బ్రపూతిహేయకలితవ్రణశోధనవాంఛగాక యీఁ
గలకుఁ బటీరచర్చితసుగంధతనుస్థితి బుద్ధిగల్గునే. 12

అని యిష్టదేవతాప్రార్థనాచరణంబును బూర్వకవీంద్రసంస్మరణంబును నవీనకవిజనానుస్మరణంబును గుకవితృణీకరణంబునుం గావించి యొక్కపుణ్యకథారత్నంబు రచియించుయత్నంబునం గుతూహలదోహలం బైనచిత్తంబున నిట్లని వితర్కించితి. 13

ప్రాజ్ఞులు ప్రబంధకల్పనాపాటవంబు, గలుగుటకుసత్ఫలంబుగాఁ దలఁచికృతులు
చేయుచుందురు జగదేకనాయకునకు, నచ్యుతున కంకితముగఁ గృతార్థులగుచు. 14

ధాతలకుధాత భువనత్రాతలకున్ దాత శౌరి రక్షకుఁ డఁట యా
దాతలదాత న్విడిచి యిలాతలనేతల నుతించు లాఘవమేలా. 15

కృపఁ జేసె భువనముల్ కీర్తింప ధ్రువునకుఁ జెలఁగి యెన్నాళ్లకుఁ జెడనిపదవి
యొసఁగె విభీషణాఖ్యునకు నాచంద్రతారార్కంబుగాఁగ లంకాధిపత్య
మిచ్చెఁ గుచేలున కిష్టార్థసిద్ధియౌ సరివోల్పరానియైశ్వర్యమహిమ
దత్తంబుచేసె గంధవహాత్మభవునకు వరభవిష్యద్బ్రహ్మవైభవంబు
వాసుదేవుండు బ్రహ్మాండవల్లభుండు, భక్తజనులకు సకలసౌభాగ్యదాత [గలఁడె.
దాతమాత్రంబె మోక్షప్రదాత యతఁడె, యతని నుతియించుకంటె భాగ్యంబు

చతురుల్ పూర్వకవీంద్రు లన్నిటను నేస్వల్పజ్ఞుఁడన్ స్వామికిన్
హితమో కాదో మదీయకావ్య మని నాకేలా విచారింపన
గ్రతనూజుల్ వ్యవహారకర్తలయినం గానీ కడుంబాలుఁడౌ
సుతునవ్యక్తపుమాట తండ్రి కొదవించుంగాదె యానందమున్. 17

తనుఁదా మెచ్చుకొనంగ నేటికిఁ గవిత్వప్రౌఢి యాంధ్రీఘన
స్తనకుంభస్ఫురణన్ నవీనమృదుచిత్రశ్రీపదాచ్ఛాదనా
భినవాలంకరణార్థసూచనల సంప్రీతిన్ మనోవీథులం
జొనుపంగల్గిన నింపుతో విని రసజ్ఞుల్ మెచ్చినం జాలదే. 18

ప్రాచీనకవిక్వచిదుపసూచితకథ సుకవిరచనసొంపున వితతం
బై చిత్తము లలరించుం, బ్రాచురగతిఁ గనకఘటితరత్నము భంగిన్. 19

అట్లుగావున మదీయసరస్వతీవిలాసంబువలన సార్థకనామధేయంబుగాఁ గవిరాజమనోరంజనం బనునొక్కసత్ప్రబంధంబు రచియించి మజ్జన్మసాఫల్యంబుగా భగవదర్పణంబు గావింతు ననుతలంపున. 20

శ్రీరమణాంకితంబుగ రచింపఁగ యోగ్యత గల్గి వీరశృం
గారరసాదిలీలలఁ బ్రగల్భతకున్ బుధు లౌననంగ వి

స్తారము సేయఁగాఁ దగినసత్కథయెయ్యది గల్గునో యటం
చారయుచుం మదీయహృదయంబునఁ గోర్కులు నివ్వటిల్లఁగన్. 21

తే. ఉండి యొకనాటిరేయి నాయుల్లమునను, మత్ప్రభుండైనయట్టి శ్రీమంగళాద్రి
నిలయు నరసింహు భక్తవత్సలు దలంచి, శయ్యమీఁదను నిదురించుసమయమునను. 22

సీ. శతకోటికందర్పసౌందర్యరేఖావిమోహనంబు ఖగేంద్రవాహనంబు
హారకోటీరకేయూరాదిభూషణస్ఫూర్జితంబు కలంకవర్జితంబు
దరహాసహసితవిస్ఫురితజీవంజీవజీవితంబు సుపర్వసేవితంబు
సంపద్విలాసినీసరసభుజాలతాలింగితంబు కృపాతరంగితంబు

తే. గురుతరానంతకళ్యాణగుణమణీధు, రంధరంబు లసత్కంబుకంధరంబు
విష్ణుదివ్యస్వరూపంబు వేడ్కతోఁ బ్రసన్నమయ్యెను మామకస్వప్నమునను. 23

వ. ఇట్లు మదీయజన్మాంతరసహస్రసంచితతపఃఫలంబునం బ్రసన్నంబైన భగవద్దివ్యమం
గళవిగ్రహంబు సందర్శించి కంచుకీకృతపులకోద్గమశరీరుండనై యానందరసకందళిత
హృదయారవిందుండ నగుచు లేచి సాష్టాంగవందనంబు లాచరించి నిలిచి స్తోత్రం
బులు చేయుచున్న నన్నుం గరుణామృతశీతలకటాక్షంబుల వీక్షించుచు గంభీరమృదు
మధురభాషణంబుల నిట్లని యానతిచ్చె. 24

క. మును పనిరుద్ధచరిత్రం, బనుకృతి రచియించి మంగళాచలపతినై
తనరారు నాకు నంకిత, మొనరించితి వేను బ్రీతి నొందితి నింకన్. 25

శా. మద్భక్తుండు పురూరవుండు మును ధర్మంబొప్పఁ బాలించె నే
తద్భూమండల మేకచక్రముగఁ దద్వార్తల్ పురాణోక్తముల్
తద్భావార్థ మెఱింగి విస్తరము నొందం జేయఁ మత్ప్రసా
దోద్భూతాద్భుతశేముషీచతురవాగ్వ్యక్తిం బ్రబంధంబుగన్. 26

వ. తత్ప్రబంధంబు మద్గోపాలనామాంకితంబుగా రచియింపుము మదీయకృష్ణావతారసగు
ణబ్రహ్మోపాస్తిపరులు నాకుం బ్రియతములు గావునఁ దద్రూపంబున నీచే నుపాసి
తుం డైన నీహృదయంబున వివరింతు నని యానతిచ్చి యప్పరమేశ్వరుం డంతర్ధా
నంబుఁ జేసినట్లయిన మేలుకాంచి యాశ్చర్యమిళితప్రమోదమానసుండనై యద్ది
వ్యవిగ్రహంబుఁ దలంచి మ్రొక్కుచుండితి నివ్విధంబున నిష్టదేవతానుగ్రహంబు
వడసినవాఁడనై తత్ప్రబంధంబు రచియింపఁ బూని, కవిసమయసిద్ధతావిచారంబున
మద్వంశక్రమం బెఱిఁగించెద. 27

ఉ. శ్రీ పేర్మిన్ శశివోలె బ్రహ్మకులవార్ధిం బుట్టి కౌండిన్యగో
త్రాపస్తంబపవిత్రసూత్రకలితుం డై రామసింహాసనా

భో్యపేతస్ఫుటకొండవీటిపురరాజ్యోర్వీశ్వరుల్ మంత్రిగాఁ
జేపట్టెన్ బసవప్రధానుఁ డిలమించెన్ భాగ్యసంపన్నుఁ డై. 28

క. ఆమంత్రిమణి ప్రకాశన,భోమణి కనుపర్తిబుక్కపురిముఖ్యబహు
గ్రామస్వాస్థ్యానుభవ,గ్రామణి బుధనుతుల సుతులఁగాంచె నలువురన్. 29

వ. తదీయాభిధానసౌగుణ్యక్రమంబు. 30

తే. అమరమంత్రి గుణంబుల నమరమంత్రి, ముమ్మహిమవేల్పు ప్రభనొప్పుముమ్మఘనుఁడు
పెద్ద నానాచమత్కృతిఁ బెద్దనార్యుఁ, డెల్లసచివుండు సంస్తుత్యుఁ డెల్లసభల. 31

ఉ. అం దసమానకీర్తియుతుఁ డైతగుముమ్మనమంత్రిమౌళికిన్
నందనుఁ డై జనించె సుజనస్తవనీయుఁడు నిమ్మనాథుఁ డిం
పొందుసమస్తసంపదల నున్నతిఁగాంచెను గొండమాంబ రా
కేందునిభాస్యఁ గూర్మిహృదయేశ్వరిఁగా భరియించె వేడుకన్. 32

క. ఆనిమ్మమంత్రివరునకు, సూనుం డై యబ్బనార్యచూడామణి పెం
పూన జనియించెఁ గొండాం,బానిరుపమగర్భశుక్తిమౌక్తిక మగుచున్. 33

చ. సుగుణకదంబ మెల్ల నొకచోటనె కాఁపురమున్నయట్లుగా
నగునని వేయునోళ్లఁ గొనియాడుచు భూజను లెంచ ధన్యుఁ డై
తగుకనుపర్తియబ్బనకు దత్ప్రియసాధ్వికి లచ్చమాంబకుం
బొగడికకెక్కి రిద్దఱు సుపుత్రులు రాయన నిమ్మనాహ్వయుల్. 34

ఉ. వేయనవచ్చుఁ గాక సుఖవే యనపాయవదాన్యవైభవం
బాయనవద్యబుద్ధి తగునాయన కే యనఁ గీర్తిచంద్రికల్
గాయ నయస్వగీతికలు గాయనశేఖరు పాడ నొప్పు మా
రాయనమంత్రి మేలు బళిరా యన సూరిజనాభినంద్యుఁ డై. 35

క. ఆరాయనార్యమణికి వ,ధూరత్నము నరసమాంబ దొరయన్ సుగుణ
శ్రీరమణీయత ననసూ,యారుంధతు లనఁ బతివ్రతాభరణం బై. 36

తే. అట్టిదంపతులకు నన్వయాభివృద్ధి, యొదవఁ బుత్రు లిరువుర ముదయమైతి
మగ్రజుండు యోగానందుఁ డనఘచరితుఁ, డబ్బయామాత్యుఁ డంద్రు మదాహ్వయంబు.

క. శ్రీమంగళగిరినరసిం,హామేయకృపావిజృంభితాద్భుతకవితా
శ్రీమంతుఁడ గానకళా, ధీమంతుఁడ దేవతాస్తుతివ్రతపరుఁడన్. 38

వ. ఈదృశుండ నగునాచేతన్ గ్రథితం బగుసేతప్రబంధంబున కథీశ్వరుం డయిన
శ్రీరాజగోపాలప్రభుండు. 39

సీ. యదువంశజలధిరాకామృతభానుండు భానుండు యోగిహృత్పద్మములకుఁ
త్రైలోక్యహితరాసకేళీసనాథుండు నాథుండు బ్రహ్మాండయూథములకు
నిజకథామృతధౌతవృజినజంబాలుండు బాలుండు నందగోపాలసతికిఁ
గృతవైణవికగానగీతప్రబంధుండు బంధుండు వల్లవీప్రాణములకుఁ
తే. గోమలశ్యామలామ్ముగగ్రామలామ,రప్రకాండకాండాసనరాజమాన
సాంద్రచంద్రకనవచంద్రకీంద్రబర్హ, శేఖరుఁడు కృష్ణగోపాలశేఖరుండు. 40

సీ. వసుదేవసూనుఁడయ్యు సనాతనుఁడు నవనీతచోరకుఁడయ్యు నిస్పృహుండు
కాముకుఁడయ్యు నస్ఖలితవటుండు నృశంసహింసకుఁడయ్యు సర్వసముఁడు
సంసారియయ్యు నిస్సంగుండు ద్వారకావాసుఁ డయ్యును జగద్వ్యాపకుండు
మాయావియయ్యు నిర్మలమానసుండు కార్యప్రవర్తకుఁడయ్యు నఖిలసాక్షి
తే. రాజగోపాలలీలావిరాజమాన, దేహభృద్బ్రహ్మతత్త్వంబుఁ దెలిసిపొగడ
వేయుమోములు గలకాద్రవేయలోక,సార్వభౌమునకైన వశంబుగాదు. 41

సీ. వాసుదేవఖ్యాతివర్తిల్లె నెవ్వాఁడు భవనుచే మూర్తివైభవముచేత
నఘవిఖండలలీల నమరారెనెవ్వాఁడు శక్తిచేఁ జరణాంబుశక్తిచేత
గాళిందిఁగదిసి వేడ్కలుసల్పె నెవ్వాఁడు రతులచే వనకేళిరతులచేత
గీతామృతవ్యాప్తిఁ గీల్కొల్పె నెవ్వాఁడు నయముచేఁ దత్త్వనిర్ణయముచేత
తే. దెలిపె నెవ్వాఁడు కంసమాంసలమతంగ, భూహననధాటిచేఁ దనపురుషసింహ
మూర్తివిస్ఫూర్తి యసమానకీర్తి యతఁడు, సంహృతార్తార్తి యాభీరచక్రవర్తి. 42

షష్ఠ్యంతములు.

క. ఈదృక్ప్రకారసారగు, ణోదారున కాశ్రితవ్రజోభయసుఖదా
నోదారున కవనీభృ,ద్భూదారున కమృతజలధిభూదారునకున్. 43

క. మండితగుణపండితహృద,ఖండితవిజ్ఞానహంసకాసారునకున్
గుండలరుగ్మండలభృ, ద్గండలసద్దరహాసనసుధాసారునకున్. 44

క. బంధురతరరవమురళీ, గాంధర్వసుధాస్రవంతికాలహారీసం
బంధోదితప్రవాళ, స్కంధస్థాణునకు భజదజస్థాణునకున్. 45

క. వరఖద్యుమణికి సాష్టో, త్తరశతషోడశసహస్రతరుణీయుగప
త్స్మరతోషితబహుతనుభా,సురదక్షిణనాయకైకచూడామణికిన్. 46

క. విజరాజకకుబధీశ, వ్రజరాజతనగపమృగ్యపదునకు వీణా
ద్విజరాజద్విజరాజ, ద్విజరాజముఖాచ్ఛకీర్తివిభవపదునకున్. 47

క. పరగోపీగోపితస, త్పరిమళహయ్యంగవీనపాటచ్చరతా
స్ఫురితునకుఁ రాధాకుచ, భరితునకుఁ దురితహరణపటుచరితునకున్. 48

క. రాసక్రీడానటనవి, లాసవశీకృతనభస్స్థలస్థాస్వప్న
స్త్రీసముదయహృదయునకుఁ, వ్యాసాదిమునీంద్రవర్ణితాభ్యుదయునకున్. 49

క. శుంభదవష్టంభభుజా, స్తంభాగ్రహతాచ్ఛపేటశంబాహతి సం
రంభహతకంసభూభృ, త్కుంభికగోత్రునకు భరితగురుగోత్రునకున్. 50

క. గోగోచరబలవిక్రమ, గోగోచరతాహృతాకగోపాలునకుఁ
గోగోనియమితనానా, గోగోపాలునకు రాజగోపాలునకున్. 51

ప్రథమాశ్వాసము.

వ. నాయొనర్పంబూనిన కవిరాజమనోరంజనం బగుపురూరవశ్చరిత్రంబునకుం గథా ప్రకారం బెట్టిదనిన సకలమునివరేణ్యశరణ్యం బగునైమిశారణ్యంబునం బుణ్యకథా శ్రవణోల్లాసవికాసముఖులు శౌనకప్రముఖులు సమస్తపురాణవాణీమణిస్యందన సంచారకరణప్రవీణసూతుం డగుసూతునివలన నుపసూచితం బగుపురూరవశ్చక్రవర్తి చరిత్రంబు విని సవిస్తరంబుగాఁ దెలుపవలయునని యడిగిన నక్కథకుం డిట్లని తెలుపం దొడంగె. 52

ప్రతిష్ఠానపురవర్ణనము.

సీ. వరణాగ్రమణిరాగభరణాంచదుదయాస్తమయహంసశుభ్రాంశుమండలంబు
బహుళసౌధావళీప్రతిబింబభాగపూర్వాపరసర్వదిక్సుకామ్యతంబు
నీలనభోవాదనిశ్చయాపాదకాగరుధూపధూమరేఖాస్థిరంబు
ప్రతిపదాలిప్తజంబాలకస్తూరికాప్రకటితస్వగుణగోత్రాస్థలంబు
తే. ఘటితకుట్టిమపటుహీరకాంతికౌముదీవిధూతతమఃపటలావిధూద
యత్రియామోత్కరంబు విచిత్రవిభవ,సురుచిరంబు ప్రతిష్ఠానపురవరంబు. 53

సీ. పణ్యస్థలములెల్లఁ బద్మాకరములు పద్మాకరతతులు మహావనంబు
లావనంబులు వినోదాగంబు లావినోదాగము ల్గోపురాగ్రాంచితములు
గోపురాగ్రంబులు గురుసభావళులు సభావళుల్ దైవాలయములు చూడ
దైవాలయంబులు ధామస్థితు ల్మఱి ధామస్థితు లక్కడుధర్మలరయ
తే. ధర్మలతిభద్రకరులు తద్భద్రకరుల, యూథములనెన్నఁగాఁ బ్రమదోత్కరంబు
లచటఁ బ్రమదోత్కరములు ప్రభాసమాన, లనఁ బ్రభాసమానం బగు నప్పురంబు. 54

చ. నయగుణరత్నసంయుతి వనప్రకటోన్నతి రాజమండలీ
దయపరిజృంభమాణత సుధామహితస్థితి శ్రీవిలాససం
శ్రయత నసంతభోగవిలసత్పురుషోత్తమయుక్తి వర్ణితం
బయి కలశాంబురాశిగతి నన్నగరంబు గరంబు చెల్వగున్. 55

తే. రాజమార్గంబు నక్షత్రరాజితోడ, నంతరిక్షంబున వెలుంగు కొంతయనఁగ
రాజమార్గంబు నక్షత్రరాజియగుచు, నగరమధ్యంబునందు నున్నతివహించు. 56

శా. క్రీడాశైలదరీపరిస్ఫుటవితర్దిస్థాపితాంచత్ప్రభా
రాడశ్మచ్ఛటలం గరంచు విలసద్రాకానిశాభాసమా
నోడువ్రాతపసాంద్రచంద్రికతదీయోదప్రపూరంబు జా
లై డిగ్గు న్సెలయేఱులై పురివిహర్త్రాహ్లాదముం జేయుచున్. 57

సీ. చక్రవాళధరాధరక్రియాచాతురిఁ గొంకు దేఱిన పాణిపంకజమున
మహనీయజలధినిర్మాణకేళీలీల వడఁకు దేఱినకరవారిజమునఁ
గలధౌతకాంచనాచలశృంగరచనచే నళుకు దేఱినహస్తజలరుహమునఁ
నలచైత్రరథనందనారామకల్పన నారి తేఱినశయాంభోరుహమునఁ

తే. గనకగర్భుండు నిర్మించెఁ గనకఘనక, ళావిలాసతనసమాన మై వెలుంగు
వరవరణఖేయహర్మ్యోపవనచయంబు, లప్పురంబున భువనంబు లభినుతింప. 58

తే. సర్వతోభద్రరేఖాప్రశస్తివలన, భాసురంబైనయట్టియప్పట్టణంబు
సర్వతోభద్రరేఖాప్రశస్తివలన, భాసురంబైన జ్యోతిష ప్రతిభఁ గాంచె. 59

క. పుటభేదనపటుకేతన, పటసంచలదంచలముల భాసిలుఘటిత
స్ఫుటముక్తామణిరేఖా, మటిమం దారాగణము విభావరివేళన్. 60

మ. పురనానామణిహర్మ్యదేశచరదంభోజాంబకాస్యాచ్ఛసుం
దరత లూని చిన కన్నులక్ నిహితతద్ద్వారస్థలాదర్శ వి
స్ఫురితాత్మప్రతిబింబము ల్గని సుమీ పూర్ణప్రభాపూర్ణిమా
హరిణాంకుండు వివర్ణుఁడై యఱిగి కార్శ్యంబందు నంతంతకున్. 61

తే. అలమృగాంకుండు వాతాయనాంతరములఁ, దూఱిపోవుచుఁ జరియించుకారణమున
లీలఁ బురహర్మ్యములు చంద్రశాలలయ్యెఁ, దత్సుధాసేచనమున సౌధంబు లయ్యె. 62

సీ. గగనగంగాతరంగములఁ దోఁగినచల్లగాలి ఘర్మాంబుశీకరము లణఁప
నమృతంబుచిలుకు శీతాంశుబింబమరీచు లాయాసఖేదంబు నపనయింపఁ
బరువమై చెలువొందు పారిజాతద్రుసూనచయంబు పరిమళానంద మొసఁగ
వీణారవంబుతో వీతెంచుకిన్నరీజనగానములు చెవుల్పల్ల సేయఁ

తే. జొక్కి నిదురింపుదురు గాఢసురతజనిత, మోహబంధానుగుణనిజబాహుబంధ
విరచనైకీభవత్పరస్పరశరీరు, లగుచు దంపతు లప్పురహర్మ్యములను. 63

తే. కమలబంధుండు మధ్యాహ్నకాలమునను, దామహోశ్వరుఁ డైనచందంబుఁ దెలుపు
రజతకుధరాధరావతారప్రకార, హీరసౌధాగ్రసీమలఁ జేరి పురిని. 64

తే. మీనకర్కటమకరసంస్థాన మగుచు, సారిదిఁ బ్రతిబింబమిషమున సూర్యచంద్ర
తారకాదులు తనయందుఁ జేరియుండ, గగనమును బోలియొప్పు నన్నగరిపరిఘ. 65

క. పరిసరపరిఖాసలిలాం, తరమున వెసఁజొచ్చి మర్త్యదర్శనకాంక్షా
పరతఁ బఱతెంచి యీఁదుచు, శరములపైఁ దేలుదురు రసాతలభోగుల్. 66

సీ. లలితచందనలేపకలితసుందరవళీసోపానముల జంగఁజాఁపియెక్క
ఘనతారహారసుస్తనభారగిరినితంబములపై జీరుకుబండలాడు
నసమానపీఠికారసమానితాధరామృతదీర్ఘికలనుఁ జేయీఁతలీఁదు
హేలారచితపుష్పమాలారచితకేశభృంగమల్లములతోఁ బెనఁగులాడు
తే. సురతనాట్యకళాంశుకీకరణకామ, కమలజాతావసరతీవ్రగాఢకేళి
భవపరిశ్రమలాలసపౌరయువతి, జాలతనుసీమల సమీరబాలకుండు. 67

చ. చనునెడ దక్షిణాయనమిషంబునఁ గొన్నిదినంబు లుత్తరా
యణమనఁ గొన్నినాళ్లు గగనాంతరసీమ మెలంగుచుం బురిం
గనఁబడు చోద్యముల్గలయఁ గన్గొనుచుండుదు రెల్లకాలముఁ
ఘనమగుదర్శనేచ్ఛలను గైరవిణీనలినీమనోహరుల్. 68

సీ. ప్రాకారమమరేంద్రలోకాంత మన్నచో హర్మ్యజాలోన్నతు లడుగనేల
ధామంబులెల్ల రత్నమయంబు లన్నచో నొడలిసొమ్ములవింత లడుగనేల
ప్రతివీథియు సుగంధరససిక్తమన్నచో నంగరాగములమే లడుగనేల
త్యాగంబులర్థికక్ష్యధికంబు లన్నచో నైశ్వర్యవిభవంబు లడుగనేల
తే. శుకపికాదులు సరసవచోవిలాస, కృతపురాణప్రసంగమోదితజనాళు
లన్నచో విద్వదధికార మడుగనేల, జగదలంకార మైనయన్నగరమునను. 69

సీ. అశ్రాంతనియతిఁ బద్మాసనస్థితు లౌట భాషాప్రియోదారభావు లగుట
సత్యప్రవర్తనశ్లాఘ్యత వెలయుట నామ్నాయమతి చతురాస్యు లగుట
విబుధాగ్రగణ్యతావిస్ఫూర్తిఁ గాంచుట సన్ముఖాంభోరుహజనితు లగుట
హంసేశహారిహితోద్యద్గతి మెలఁగుట సౌమనోధర్మాగ్రజన్ము లగుట
ఆ. నలహిరణ్యగర్భ నపరావతారంబు, లగుట కింతసంశయంబు గలుగ
దప్పురంబులోన నొప్పారుచున్నట్టి, భూమిసురులమహిమ పొగడవశమె. 70

సీ. పౌరుషంబుకొలంత పౌరవిరోధంబుఁ గలుగ దీరాజశేఖరులయందుఁ
బక్షపాతంబు స్వభావకాఠిన్యంబు పొరయ దీగోత్రాధివరులయందుఁ
నొరుదండనిలిచి యేయుట వైరిధాటికి విముఖమా టెఱుఁగమీవిజయులందు
సత్కులామిత్రత శాత్రవుఁదలచూప నిచ్చుటఁ జూడమీయినులయందు

తే. ననుచు జను లెంచ మఱియుఁ గళ్యాణగృహని,వాసులై నిత్యధర్మవిలాసులై య
నంతరాయభోగిష్ఠులై యమితవాహ,వంతులై బాహుజులు ప్రవర్తింతు రచట. 71

మ. తమకుం జాలినవర్తకం బతనిచేతం గామినో శంఖప
ద్మమహాపద్మము లర్థపున్ విడిచి ప్రేమం దత్పురీవైశ్యస
త్తములం జేరెననంగ శంఖములు పద్మంబుల్ మహాపద్మముల్
ప్రమితార్థంబులవృద్ధిఁబొంది సిరులన్ భాసిల్లుఁ దద్గేహముల్. 72

ఉ. అద్రులు ధైర్యవైభవసమగ్రత బ్రాహ్మణసేవచే సదా
భద్రులు బాహుశక్తిబలభద్రులు రుద్రముకుందభక్తిని
ర్నిద్రులు సత్కృపాగుణసమృద్ధిసముద్రులు చారుకీర్తిస
త్క్షుద్రులు శూద్రు లొప్పుదురు చూడఁ బురిన్ సుకృతైకముద్రులై. 73

ఉ. హేమమనోజ్ఞమైనపురిహర్మ్యచయంబున మర్త్యదంపతుల్
ప్రేమలతోడఁ గూడి విహరించుచు నింపుగ షడ్జమధ్యమ
గ్రామముల న్వినోదగతి గానముసేయఁగ నాలకించుచున్
వేమఱు మెచ్చుచుందు రతివింతగఁ గిన్నరదంపతుల్దివిన్. 74

క. పురిగోపురాగ్రసింహో, పరిగతమధ్యాహ్నసమయభానుఁడు వొలుచున్
నిరతముఁ బ్రపూర్ణదీధితి, నరయన్ స్వక్షేత్రవాస మని తలఁచియొకో. 75

క. సాలంబులకొమ్ములు సుర, సాలంబుల నంటుకొనఁగ సారికెఁ బురిలో
సారంబులకొమ్ములుసుర, సాలంబుల నంటుకొనుఁ బ్రశస్తస్ఫూర్తిన్. 76

చ. అతనునిముల్కులో చిగురుటాకులొ కుందనపున్ సలాకలో
రతనపుతేటలో తొగలరాయలచాయలనిగ్గులో తటి
ల్లతికలొ పువ్వుగుత్తులొ విలాసరసంబునఁ బోసినట్టియా
ప్రతిమలొ వీరనంగ బురిఁ బంకజగంధులు వొల్తు రెంతయున్. 77

సీ. పాలఁతులవలుపకొప్పులుచూచి నిజశాంబరీతమోనిర్మాణరీతి మఱచి
తరుణీకటాక్షపాతచమత్కృతులు చూచి శరసంప్రయోగవైఖరులు మాని
వనితలమధురనిస్వనకంఠములు చూచి విజయశంఖములపై వేడ్క సడలి
నీలవేణులముద్దునెమ్మొగంబులు చూచి యలమృగాంకునిసహాయంబు వదలి
తే. యలఁతఁదీఱుచుకొనుఁ గుసుమాయుధుండు, రతికుచాభోగశయననిద్రాసుషుప్తిఁ
బురుషుల జయించుకార్య ముప్పురివిలాస, వతులచే నొట నిర్విచారతఁ జెలంగి. 78

సీ. ఆడనేర్తురు మనోహరలీల నృత్యనృత్తంబులు భరతవిద్యానిరూఢిఁ
బాడనేర్తురు రాగపరిమితస్వరసుధావ్యాప్తిచే దారువు లంకురింపఁ

జూడనేర్తురు యతీశులకైన భ్రమపుట్ట దశవిధవీక్షావధానములను
గూడనేర్తురు సొంపుగులుక నైంద్రాణికఫణిపాశముఖరతిబంధములను
తే. సరససౌందర్యవిద్యాప్రసంగగరిమ, రసికనికరకటాక్షపరంపరావి
కాసకుసుమమాలికాస్వలంకరణపాత్ర, లైనపాత్రలు తత్పురియందుఁ గలరు. 79
సీ. కాలొక్కన్నచికురాంధకారంబులోఁబడి వెలువడుసీమంతవీథులందుఁ
బైకొన్నదృగ్బాణపంజరంబులఁ జిక్కి కదచుని మేషావకాశములను
మొనయెక్కడగుగుబ్బచనుకొండలెక్కి గాసిలి డిగ్గు హారనిశ్రేణికలను
గనరాని యవలగ్నగగనాంతమునఁ బ్రాకి వ్రాలుఁ గాంచీచక్రవాళమునను
తే. ఖరసమాగతపాంథప్రభూతకుసుమ, శరవికారవిలోలలోచనదృగంచ
లములుఘంటాపథచరద్విలాసలసిత, వారకన్యావలోకనావసరములను. 80
సీ. వెలకుఁ జూపవు పొన్నవిరి యంతగోప్యమా యదియరంటులలోయ నయ్యోఁజుమ్ము
కప్పుకొనేల బంగారమా పువుబంతు లవిసువర్ణలతోదయములు సుమ్ము
మూసిపెట్టెదు మల్లెమొగ్గ లింతబ్రమా యవిసుధారాశిచేరువ విసుమ్ము
దాఁచుకొంటివి యరుదా నల్లఁగలువపే రదియగాఢసరోవహనము సుమ్ము
తే. టంచు ముసిముసినగవు లన్యోన్యవచన, మంజులవ్యంగ్య చాతురీవ్యంజకములు
గా విటులకమ్ముదురు విరులక్కముకైక, జీవికలు పువ్వులావిక ల్సొలగి పురిని. 81
చ. అరదములన్ సృజించి కమలాసనుఁ డుర్విఁ గ్రోయ రత్నని
ర్భరమునఁ గొన్ని తత్పురినివ్రాలినఁ జుల్కనివెల్ల గాడ్పుచేఁ
దిరుగుచు మింటఁ జిక్కె నవి దేవవిమానములయ్యె వానిపెం
పరయఁగఁ దత్సమానములయైన విమానములందుఁ గల్గునే. 82
మ. జగతీధ్రంబులు దేవపాపగత సంచారంబులై నిశ్చలం
బగు వృత్తిం దపమాచరించి తతఘంటారావనిర్భీకయా
నగుణోదగ్రతవిగ్రహాంతరము లెన్నం దాల్చుటం గల్గెనో
నగసంబంధగతాదివృద్ధి యనఁగా నాగంబు లొప్పుంబురిన్. 83
చ. అరివిజయప్రతాపఘనయానమహీభృదుపాశ్రయంబులం
బరఁగినవాటఁ గైటభవిభంజనజంభమదాపహారకుం
జరరిపువిక్రమానుగుణసారతఁజొప్పడు నప్పురీహరుల్
హరులను నామధేయములు సార్థకమై యనువొందునట్లుగన్. 84
క. వాసవవాసవదీప్తన, వాసిని వాసిని జయించునయ్యాయుధముల్
కేసరికే సరివత్తురు, భాసురభాసురవు లచటిభటు లుద్వృత్తిన్. 85

వ. వెండియు నప్పాటభేదనప్రకాండం బఖండతాండవపాండిత్యవికస్వరశిఖండశిఖండి మదోత్సాహకృదాఖండలకోదండమండితకాండమండలాయమాన విచిత్రచిత్రధ్వజ పటపటలకిమ్మీరశోభామిళదభ్రభ్రమదదభ్రశుభ్రేతరవిభ్రాజితధూపధూమరేఖాబహుళంబునుభరతసంగీతరత్నాకరకళావీణాప్రవీణవాణినీశ్రేణివివిధవిధనాట్యవిజృంభణచలదరుణచరణరణదతులటులాకోటిచాటుకింకిణీకలితతాళతత్కారపల్లవనితంబతలముఖరేచితమకరావిద్ధవక్రదండపక్షోర్ధ్వమండలీప్రముఖకరకమలవిక్షేపజనితకంకణఝుణఝుణత్కారకనకరశనాగుణ కీలితఘంటికాఘనఘనత్కారమార్దళికశయాహతమృదంగాభంగధిమిధిమితాంకారసమ్మిశ్రసాంద్రస్వన ఘుమఘుమితనాట్యశాలాజాలఖేలనంబును ప్రభుసేవాసమాగతసంకీర్ణకర్ణాట లాటవరాటకాంభోజ కాశ్మీరకురుకురుగాంధారసౌవీరసౌరాష్ట్ర మగధమద్రమాళవ నేపాళబంగాళకళింగద్రావిడకేరళగూర్జరప్రముఖనానాదేశవసుంధరావరానోన్యసంఘర్షణసముద్భూతశుంభచ్ఛాతకుంభభూషావిశేషరజఃపుంజసికతావిరాజమానరాజమార్గంబును గృతకసిలోచ్చయనిచయసముత్తుంగశృంగస్థాపితదీపితహీరవారాంబరచుంబికాంతికదంబాడంబరనిష్కళంకితశంబరభవనికురంబవిరోధిబింబంబును మహామహోన్నతహాటకహర్మ్యసమూహశిరోగేహదేహళీప్రముఖగృహాంగణస్థగితరోహిణీకాంతకాంతోపలదృశ్యమాన నిజప్రతిబింబవిలోకనసంజనితాన్యవాహసందోహమోహసముత్సాహ హేతుహేషావిశేషఘోషబంధురసముల్లంఘనోద్ధత కబంధజబాంధవసైంధవాహంకార హరణహుంకారతోత్రతాండవఝళత్కార ధీరగరుడాగ్రజంబును సంతతవసంతసౌభాగ్యసంపదుదయదుద్యానవాటికాచ్ఛటాభ్రంకషవివిధవిధశాఖి శాఖోపశాఖాశిఖరసుఖాసీనశుకశారికానికరమధుమధురవచనరచనాచమత్కారసరసకథాప్రసంగసంశ్రవణకుతూహలస్తంభితవిమానగమనపరిసరచరత్ఖచరదంపతినిచయంబునునై వనీభూషణంబయ్యును నవనీభూషణంబై వారణదానధారాప్రవాహబంధురంబయ్యు నవారణదానధారాప్రవాహబంధురంబై శేషాలంకారమహాస్థానమండపసహస్రశోభితంబయ్యును నశేషాలంకారమహాస్థానమండపసహస్రశోభితంబై విప్రచయామోదకృద్వైభవరాజద్రాఘిష్టంబయ్యును నవిప్రచయామోదకృద్వైభవరాజద్రాఘిష్టంబై స్వర్గలోకంబునుంబోలె విబుధసమన్వితంబై సుమేరునగంబునుంబోలె గల్యాణనిలయంబై సుధాసముద్రంబునుం బోలె లక్ష్మీసముదయస్థానంబై శృంగారవనంబునుం బోలెఁ దరుణీపురుషసౌమనస్యరమ్యంబై యలకాపురంబునుంబోలెఁ బుణ్యజనవిరాజితంబై పాతాళభువనంబునుంబోలె ననేకభోగివిలసితంబై శరత్కాలంబునుం బోలె నపరూషితపంకంబై కమలాకరంబునుంబోలెఁ గవినివహావర్ణనీయంబై సంపదలకుఁ గోటారును, సారస్వతంబునకు నునికిపట్టును బుణ్యంబునకుఁ దావలంబును

బురుహార్థంబులుఁ గాంచ బుట్టినిల్లును నగుచు ధరాపురంధ్రికమనీయకరకమలకలితకనత్క-
నకమణికటకంబై యొప్పునక్కటకంబున కధీశ్వరుండు. 86

—— పురూరవునిసౌందర్యాదులు. ——

సీ. పటుభుజాస్తంభాగ్రఘటితవిశ్వంభరాభరలాఘవవిజితమహాఫణిఫణుండు
నవకీర్తినర్తకీనాట్యరంగాయితదిక్కృతచక్రవాళధాత్రీధరుండు
సంతతౌదార్యసిద్ధాంతార్థపూర్వపక్షీభవత్కల్పకప్రాభవుండు
బిరుదాంకరచితగంభీరగీతప్రసంగాలాపసంజీవనాంతకుండు
తే. నిశితనిరుపమనిజకరసీరజాత,నిహితనిస్త్రింశనిర్భిన్ననిష్ఠురారి
పలలనైవేద్యతృప్తశుంభత్ప్రతాప,ఘోరతరభైరవుండు పురూరవుండు. 87

మ. అతఁ డుద్దండబలప్రకాండభుజదండాఖండకోదండదం
డతమఃఖండనమండలప్రభవకాండవ్యాప్తధాగద్ధగీ
కృతకాండౌఘమయూఖజాతహయవేదండాదిమద్భండనో
ద్ధతచండాహితమండలేంద్రమహనీహారుం డుదారుం డిలన్. 88

గీ. అన్నృపాలునియక్షుసాయకతఁ జూచి,వానిసుమహితకార్ముకత్వంబుఁ జూచి
మనుజు లవ్విభుఁ జోకకుమారుఁ బోల్తు,రతనిసౌందర్యమును శౌర్య మట్టిదగుట. 89

చ. అతిశయసంపదల్ గలుగునందపుఁజూపు నిదర్శనంబుగా
నతనివిశాలనేత్రములయందు వసింపఁగఁబోలు లక్ష్మి త
చ్చతురతఁగోడియున్నజలజంబులయందలి యునికి మాని ని
ర్జితులధనంబు లెల్ల జయసిద్ధులఁ జేరుట యుక్తమేకదా. 90

ఉ. శారదవేళయందు సరసంబగుపున్నమనాఁటిరేయి ని
క్షీరవరాచితాభ్రమున రెండవయామమునిండుచున్నచోఁ
జారుకళాభిరాముఁడగుచంద్రుఁ డొకించుక సాటివచ్చు దు
ర్వారకళంకదోషము తొలంగుటఁ గల్గినరాజుమోముతోన్. 91

శా. ఆరాజేంద్రునిచెక్కుటద్దములపై వ్యాపించులీలాదర
స్మేరజ్యోత్స్నఁ జపాప్రసూనవిలసజ్జిహ్వాగ్రసింహాసన
ప్రారూఢసితిఁ బోల్చు శారదమనోజ్ఞాకారశోభాసుధా
పూరం బుద్గతమైనచందమున నొప్పున్ లోచనానందమై. 92

సీ. అకలంకలావణ్యతాఖండసుందరతనువిలాసంబునఁ దనరుఁగాక
నలపార్వతీపతియమృతాంశుమయమైన కడకంటిచూపులువడయుఁగాక
నన్నివేళలయందు నధికవైభవసమన్వితుఁడై జగంబుల వెలయుఁగాక

జంభాంతకాదినిర్జరబృందమాననీయప్రాభవంబున నలరుకొఱకుఁ
తే. జంద్రమదనవసంతనాసత్యు లైక, మర్త్యమున నేకరూపమై మహి జనించి
నటులు సౌందర్యగరిమచే నతిశయిల్లుఁ, జారుమూర్తి పురూరవశ్చక్రవర్తి. 93

ఉ. ఆనరనాథుఁ జూచిన లతాంగుల డెందపుఁగుందనం బయో
గానలకీలలం గరఁచి యందుఁ దదీయమనోహరాకృతిం
బూని దృఢంబుగాఁగ నిలుపున్ వలపుంబడియచ్చుచేత నా
నౌనె వినోదము ల్సుమశరాసనకాంచనకారికృత్యముల్. 94

క. ఆనృపతిఁ దలంచిన చం,ద్రాననలకు సాత్త్వికోదయం బగు లక్ష్మీ
జానికళోదితుఁ డట త,ద్ధ్యానంబున సాత్త్వికోదయం బగుటరుదే. 95

మ. తమప్రాణేశులు గారవింపఁగ నెలంతల్ నిండుకౌఁగిళ్ల నం
దముగా నుండియు నప్పురూరవుని సౌందర్యంబు భావింతు రు
ష్ణము దీర్ఘంబును గంపితంబు నగునిశ్వాసంబు వాటిల్ల భ
ర్తృమనశ్శంకగతాపరాధపునరుక్తిం బాయగాఁ జేయుచున్. 96

సీ. కొలువు సేయఁగవచ్చుకొదమసాయపువారసుందరు ల్నృపుసొంపు చూచిచూచి
యాత్మసాక్షాత్కారమైయున్న యతనికిఁ దమయౌవనంబులు దక్కనిచ్చి
పరిరంభణాదులైనరహస్యచేష్టల నతఁడు క్రీడించినయట్లు దలఁచి
భ్రాంతితో సత్యానుభవబుద్ధిఁ గైకొని యానందపారవశ్యంబు నొంది
తే. మగుడఁ దెలివొంది యతనినెమ్మొగము చూడ, సిగ్గుపడుచుందు రేమనిచెప్పవచ్చు
నట్టివలపుల నాఱడిఁ బెట్టుచున్న, చెఱకువిలుకానికైతవచేష్టితములు. 97

మ. అయ మర్థిజన యంచు యాచకలలాటాంతస్థలిన్ బ్రహ్మని
ర్జయతన్ వ్రాయవహించునట్టి లిపియర్థంబున్ విశేషాన్వయ
క్రియగా నర్థ మవారిగా నొసఁగి యర్థింజేయు వాగీశువ్రాఁ
తయు నాత్మీయవితీర్ణియు న్నిజముగా ధాత్రీశు నేర్పట్టిదో. 98

సీ. బిరుదాంకపటజాతమరుదాహతిని విగ్రహములకు నిస్సత్త్వమావహిల్ల
భూరిసేనాసముద్భూతధూళీవ్యాప్తి గాఢాంధకారంబు గ్రమ్ముకొనఁగ
భేరీగభీరభాంకారనాదార్భటిపటిమచే గుండియల్ బగ్గుమనఁగ
శాతహేతిచ్ఛటాచ్ఛచ్ఛవిస్ఫూర్తిచే మిగులుగన్నులు మిఱుమిట్లుఁగొనఁగ
తే. సాలభంజికలనుబోలి శత్రుకోటి, ప్రాశితస్తంభులగుచు దూరములయంద
రిచ్ఛపడుదురు విజయధురీణుఁడైన, యప్పురూరవుధాటి కేమనఁగవచ్చు. 99

శా. ఆరాజేంద్రకులావతంస మొకనాఁ డత్యంతసంప్రీతినా
నారత్నప్రకరప్రకీర్ణసముదీర్ణస్వర్ణవాతాయనో
దారస్తంభవిటంకకుడ్యపటలోద్యద్వేదిగోపానసీ
ద్వారస్ఫారకవాటశోభితసభాస్థానాంతరస్థాయి యై. 100

సీ. చరణాబ్జనఖకాంతిచంద్రిక ల్నతభూపముకుటాగ్రమణులపై ముసుఁగువార
గణుతింపరానిచక్కఁదనంబు ప్రేక్షకవీక్షణంబులకును విందులొసఁగ
గంభీరమధురవాక్యచమత్కృతు ల్సభాసదులకుఁ గర్ణరంజన మొనర్ప
సానుగ్రహములైన యవలోకనము లర్థికోటి కిష్టార్థము ల్గురియుచుండ

తే. విగ్రహచ్ఛాయకాంచనవిమలమకుట, వలయముఖభూషణములకు వన్నెలొసఁగ
చిత్రకంఠీరవాసనాసీనుఁ డగుచుఁ జెలఁగి కొలువుండె నారాజశేఖరుండు. 101

తే. సత్ప్రసంగంబుదనర నార్జవముఁగలిగి, కడఁగి తగుచోటులను గురుకవిబుధాదు
లుండ సింహాసనస్థుఁడై యుండె నినుఁడు, ధారణీప్రజ కానందకారియగుచు. 102

సీ. వింజామరంబుల విసరుపూఁబోఁడుల కంకణఝణఝణత్కారరవము
మురువుగా నుతిఁగూడి మొరయించువైణికవల్లకీసిక్వణక్వణరవంబు
కడుసొంపుగానాడు కర్ణాటనాటికాకనకమంజీరఘుల్ఘులరవంబు
ప్రణతపార్థివశిరఃస్రగ్గంధలోలితఁ దిరుగుతుమ్మెదలఝుంకరణరవము

తే. మిళితమగుచు సుధారసగళిత మగుచు, లలిత మగుచు మనోరథఫలిత మగుచు 103
నాదినాదం బపూర్వమోహనవిలాస, మహిమఁ జెన్నొందెఁ దత్సభామండపమున.

సీ. సింధునాయకుదండఁ జేరె జీవనముఁ గల్గుట చాలునని మత్స్యకువలయేశుఁ
డలవత్సనరపతి యాభీరభూమిపాలకుసమీపమున నిల్కడ వహించె
నాడంబరస్ఫూర్తి నమరుచున్న నిషాదనాథునిఁ జేరె గాంధారవిభుఁడు
కెలనఁ గుంతలరాజు బలమధ్యమునఁ జొచ్చి వసియించె బాహ్లికవల్లభుండు

తే. మఱియుఁ దక్కినన్నృపతు లేమాడ్కిఁ దమకుఁ,దగినవారలతోఁగూడి తగిలి నిలిచి
రధిపుఁ బొడఁగనుఖండాంతరాధిపతుల,సందడికి నోడియెప్పుడో సమయమనుచు. 104

వ. ఆసమయంబున. 105

పురూరవునియొద్దికి నారదుఁడు వచ్చుట.

సీ. లాంఛనంబు సముజ్జ్వలభుజాంతరస్థితిమహతిరూపంబున రహివహింప
నమృతంబు విష్ణునామాక్షరమధురగాంధర్వరూపంబునఁ దరఁగలెత్తఁ
జంద్రిక ల్ధళధళాచ్ఛశ్వేతశారీరకాంతిరూపంబునఁ గ్రమ్మికొనఁగఁ
జల్లఁదనంబు శశ్వత్కృపారసపూర్ణదృష్టిరూపంబునఁ దేటపడఁగ

కుసుమఁడైన పురూరవక్ష్మాతలేంద్రుఁ, జూడ నేతెంచుచంద్రునిజాడ డోఁప
నరుగుదెంచె నభోమార్గయానమునను, నారదుఁడు మూర్తిజితశరన్నారదుండు.106

తే. స్వాంతములు పల్లవించెను సత్కదంబ, ములకుఁ బంకజాతమ్ముల పొంక మెడలె
భువనము శుభోదయస్ఫూర్తిఁ బొలుపుమిగిలె, నారదాగమమున కది నైజమకద.

వ. ఇవ్విధంబున. 108

ఉ. వచ్చినఁ జూచి లేచి పరివారముతో నెదురేగి యవ్విభుం
డచ్చపుభక్తి మ్రొక్కి కనకాననసుస్థితుఁ జేసి ప్రాంజలిన్
మెచ్చొదవింపఁగా వినయమేదురమంజులవాక్యవైభవం
బెచ్చ ననేకభంగుల మునీంద్రుఁడు దీవనలిచ్చి వెండియున్. 109

క. కుశలంబె మీకు హితులకుఁ,గుశలమె కుశలంబె బంధుకోటికి నెల్లం
గుశలమె భృత్యశ్రేణికిఁ,గుశలంబె ధరిత్రిప్రజలకు న్మనుజేంద్రా. 110

వ. అనిపలికిన నాసంయమీంద్రచంద్రునితోఁ జంద్రవంశతిలకుండు వినయ
సంభ్రమమాధురీధురీణవచనంబుల నల్లన నిట్లనియె. 111

క. మీకారుణ్యమువలనను, మాకందఱకు న్సుఖంబు మానీశ్వర మీ
రాకవలన మద్భాగ్యము, లోకస్తుతమయ్యె జగతిలోపల నింకన్. 112

తే. వినుతమోగుణహర్తవై వెలయునీవు, మిత్రరూపంబుతో వచ్చి మేలొసంగ
నిపుడుగద యబ్జకులమున కెలమియగుట, చక్రవర్తిత్వమింకఁ గదా స్పష్టమగుట.113

క. అని పలుకుచున్న రేంద్రుని, వినయోక్తుల కలరి మానివిభుఁడు తదీయా
ననమునఁ గారుణ్యరసం, బెనయఁగ కటాక్షములు నిగుడ నిట్లని పలికెన్. 114

సీ. ఉత్తమాన్వయమున నుదయంబునొందుట సరిలేనిసౌందర్యశాలి యగుట
యఱువదినాల్గువిద్యలఁ బ్రవీణుండౌట పటుబాహుశౌర్యసంపన్నుఁ డగుట
ధరణిచక్రాచలాంతంబుగా నేలుట నిగ్రహానుగ్రహనిపుణుఁ డగుట
వేదశాస్త్రోక్తసద్విధు లాచరించుట యౌదార్యగుణముచే నధికుఁ డగుట

తే. హరిహరబ్రహ్మణార్చనానిరతుఁ డగుట, యాత్మవిదుఁడౌట యొక్కనియందుఁ గలవె
పుణ్యనిధివైన నీయందె పొసఁగె నిన్ని, సద్గుణములు పురూరవస్సార్వభౌమ. 115

క. స్తుత్యుం డమరులకైనను, నిత్యోన్నతుఁ డైనధారుణీపతి "రాజా
ప్రత్యక్షదైవత" మ్మన, సత్యవ్రత పూర్వవచనసంగతి వినవే. 116

వ. అనిపలికి వెండియు నమ్మహానుభావుం డమ్మానవపతితో రాజనీతిప్రసంగంబున
నిట్లనియె. 117

నారదుఁడు పురూరవునకు రాజనీతి చెప్పుట.

చ. మతియుతు బుద్ధిశాలిఁ బరమర్మవిభేదనదక్షు సత్కళా
చతురుని శాంతునిన్ సమరసాహసుఁ గార్యవిచారకౌశలుం
బతిహితశీలు షడ్గుణవిభాసురు భృత్యజనప్రజామనో
హితనిజవర్తను న్వసుమతీశుఁడు మంత్రిగఁ జేయఁగాఁదగున్. 118

క. తా నెంతయధికుఁడైనం, గానీ మనుజేశ్వరుండు కార్యాకార్య
జ్ఞానము నిజప్రధానుల,తో నాలోచించి యుక్తితో నెఱుఁగఁదగున్. 119

క. సప్తాంగరక్షణంబును, సప్తోపాయను లొనర్చుసామర్థ్యంబున్
సప్తవ్యసనవిరక్తియు,సప్తద్వీపేంద్రరాజసద్ధర్మంబుల్. 120

సీ. న్యాయంబు దప్పనినడవడితోడను బెంపుగాఁ బ్రజలఁ బాలింపవలయు
నుచితవ్యయంబు నేయుచు నర్థసంపద లొక్కఁడవగాకుండంగఁ గూర్పవలయు
శౌర్యోజ్జ్వలములైన చతురంగబలముల నెంతయు విరివిగా నేలవలయు
సమయంబు బలము విచారించి పైకొని పరరాజ్యమాక్రమింపంగవలయు
తే. నేమఱుటలేక గడిదుర్గసీమలందు, నాప్తులును గార్యదక్షప్రయత్నపరులు
నయినవారలఁ దగినసైన్యములతోడ, నునుపవలయును దనపేర్మి యొరులుపొగడ. 121

క. తనరాజ్య మొరులరాజ్యం, బనవలవదు బుద్ధికుశలు లగుచారులఁ బం
చి నిఖిలవార్తలు నిచ్చలు, వినుటొప్పును భూవిభుండు విశ్రుతమతియై. 122

క. బలవంతులతోఁ బగయును, బలవద్బాంధవులతోడి పగయును ధరలోఁ
బలువురతోఁ బగయును మఱి, బలభేదికినైనఁ దెచ్చుభంగముఁ దలపన్. 123

క. చెలిమియ యుచితం బెంతయుఁ, బలవంతునితోడ నతఁడుపగవాఁడైనం
జలియింప కంతకంటెను, బలవంతుని చెలిమివడసి పగ యీఁగఁదగున్. 124

చ. నిజభుజశక్తినైనఁ దననేర్పునఁ దంత్ర మొనర్చియైన న
క్కజముగ వారిపైఁ బలముఁగల్గినవారలఁ గూర్చియైన వై
రిజనవినాశనంబు నొనరింపక జాడ్యముచేత నున్న భూ
భుజుని ప్రభుత్వ మెల్ల నదిపొంతమహీజముగాదె భూవరా. 125

క. విశ్వాసపరుల నెఱిఁగి న, రేశ్వరుఁ డధికారమిచ్చు టెంతయు నుచితం
బైశ్వర్యయుతులు గాఁగ న,విశ్వాసులఁ జేయఁదగదు విమలవిచారా. 126

తే. కరుణ తనకెంతగలిగిన కనకవస్తు, వాహనాదులు చాల నీవలయుఁగాని
భూతలేశ్వరుఁ డెంతయాప్తులకునైన, నాజ్ఞఁ ద్రోవంగ నిచ్చుట యనుచితంబు. 127

చ. కలిమి కొలంది కీవి గమకంబు కొలందిఁ బ్రవర్తనంబు దో
ర్బలముకొలందిఁ బూన్కి యనురక్తికొలంది సమాదరంబు మే
లొలయు కొలంది యత్నము నియోగికొలంది నిభార మీగియుం
దెలివికొలంది మాటయు సుతింపఁగ యోగ్యతఁ దెచ్చు నేతకున్. 128

శా. సర్వజ్ఞత్వముఁ గల్గి కీర్తిలతికాజాలంబు చక్రాద్రిపైఁ
బర్వన్నిశ్చలధర్మమార్గమున సప్తద్వీపసామ్రాజ్యము
న్నిర్వైరస్థితి నేలు నీకుఁ దలప న్నీతిప్రకారంబు లో
యుర్వీనాథ! నిసర్గసిద్ధములు గానోపు న్విచారించినన్. 129

వ. అనిమఱియు బ్రసంగోచితంబు లగువిశేషభాషణంబుల నభినందించు మునిపుంగవుం
గనుంగొని వినయనమ్రవదనకమలుం డగుచు మహీవల్లభుం డిట్లనియె. 130

ఉ. ఎందఱు రాజు లీయవని నేలినవా రిఁక నేలనున్నవా
రెందఱు లెక్కసేయఁ దరమే పరమేష్ఠికి నైన నట్లనే
నందఱిలోన నొక్కరుఁడనై ధరయేలుట యెంతప్రాభవం
బిందుల కింతపెద్దగ మునీశ్వర నన్గొనియాడ నేటికిన్. 131

ఉ. దేహము వాయుసంచలితదీపిక పుత్రకళత్రమిత్రసం
దోహము స్వప్నకాలమునఁ దోఁచెడిసందడి రాజ్యభోగస
న్నాహముఁ జంత్రపుంబ్రతిమ నాట్యము సంపద యింద్రజాల మీ
యైహికసౌఖ్య మేమిసుఖమంచుఁ దలంచెదనయ్య నారదా. 132

సీ. కామరోగాదిదుష్కరశత్రువర్గప్రతాపప్రధానసాధనము ధనము
జన్మపరంపరాసంపాదితానేకఘనకర్మజాలవర్ధనము ధనము
కైవల్యసంప్రాప్తికారణవైరాగ్యధర్మమార్గావరోధనము ధనము
సకలావగుణపుంజసంశ్రయాశారూపదారుణనిగళబంధనము ధనము

తే. గలిగి గర్వంబు దొట్టి దుఃఖంబు మదికిఁ, బెనుచు నజ్ఞానపావకేంధనము ధనము
స్వప్నలబ్ధపదార్థంబు చందమునను, దలఁచి జూడంగ వట్టిదంధనము ధనము. 133

ఉ. చక్కెరపూఁతపూసిన విషంబులు భామలవాక్యవైఖరుల్
చక్కఁగ వెన్నమెత్తినసిలల్ విరిబోఁడులచిత్తము ల్మణు
ల్చెక్కినసంకెలల్ సతులచేష్టలు కొమ్మలనమ్మవచ్చు నే
యక్కట మేఁకవన్నెపులు లంగన లెన్నిట నెన్నిచూచినన్. 134

క. చన్నులు మాంసపుముద్దలు, గన్నులు దుర్జలముఁ బుసులుగా జెడిలోరటల్
వెన్నులు నెముకలపాతర, లన్నుల నిటు తెలిసి వలచు టవివేకమెకా. 135

తే. మూత్రపతనస్థలం బపవిత్రమనుచుఁ, ద్రొక్క రా నేలఁగనిరోసి తొలఁగుచుంద
రట్టిమూత్రపుగాలువ యైనదోలి, యోని దానికిరోయ దీయుల్లమహహ. 136

చ. కొడుకులు గల్గుదాఁక నొక కొన్నిదినంబులు చింత నందనుల్
వొడమిన నాయువుఁ బలము బుద్ధియు విద్యయుఁ జాలఁగల్గఁగా
నుడుగనిచింతఁ గల్గి తనునోలిభజింపనిచింత తండ్రికె
ప్పుడు గడుచింతసేయుదురు పుత్రులు శత్రులుగాక మిత్రులే. 137

వ. మునీంద్రా! పుత్రదారధనాదిసంగరహితులై విషయసుఖంబులం బరిత్యజించి యర
ణ్యగిరిగుహాంతరప్రముఖవివిక్తప్రదేశంబులం గందమూలఫలంబు లాహారంబులు
సేయుచు మోక్షసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తు లగుమహానుభావుల జీవనంబు పావనం
బని తోఁచుచున్నయది రాగద్వేషమూలంబైన యీతుచ్ఛసామ్రాజ్యం బెంతపూ
జ్యంబు సార్వభౌమత్వాభిమానంబున నవిద్యామగ్నులమైన మావంటివారలకు సంసా
రపారావారంబు తరించునుపాయం బెట్లు గలుగు నానతి మ్మని మోక్షాపేక్షం
బ్రార్థించినం బార్థివోత్తమువాక్యంబు లాకర్ణించి హర్షోత్కర్షమానసుండై నీప్రశ్నం
బింతయొప్పునే యిట్టివైరాగ్యంబు బహుజన్మసుకృతసంచితతపఃప్రభావంబువలనం
గాక సంభవించునే యని వికసితవదనారవిందుండై యత్తపోధనసత్తముండు నృపో
త్తమున కిట్లనియె. 138

నారదుం డాత్మవిద్యోపదేశము చేయుట.

తే. అడిగితివి వేదశాస్త్రసారాంశమైన, యట్టిపరమరహస్యంబు నవనినాథ
యడుగుదురుగాని ధర్మకామార్థఫణితు, లడుగ రెవ్వరు నీభంగి నాత్మవిద్య. 139

శా. అజ్ఞానంబునఁ దోఁచుసంసరణదుఃఖావాప్తి యజ్ఞాన మా
త్మజ్ఞానంబున నాశనంబగు దదాత్మజ్ఞాన మయ్యాశ్వరా
నుజ్ఞం గాని ఘటింప దీశ్వరుఁడు సంతోషించువేదోక్తమా
స్వాజ్ఞ న్వర్తిలుధర్మము న్నరుఁడు కర్తై సేయు సద్వృత్తికిన్. 140

ఉ. కావునఁ గర్మనిష్ఠ గతకల్మషుఁడైన ముముక్షుఁ డయ్యవి
ద్యావరణంబు వాసి సముదంచితబోధమునొందుబోధలీ
లావిభవంబుచేత సకలంబును బ్రహ్మముగా నెఱుంగు ద
ద్భావము నిశ్చలంబయిన బ్రహ్మముఁ దానగు నిర్విశేషతన్. 141

వ. నరేంద్రా! యద్వితీయంబును, నపరిచ్ఛిన్నంబును, నాద్యంతరహితంబును, సచ్చిదానందస్వరూపంబును నయి శుద్ధచైతన్యంబైన బ్రహ్మం బొక్కటియె వెలుంగుచుండు; నట్టిబ్రహ్మంబునందు నధ్యస్తయై, యనాదియై, మిథ్యాభూతయై, తచ్ఛక్తియై, త్రిగుణాత్మకయై, నిర్వచనీయయై, కలుగం దోఁచుమూలప్రకృతి యవస్తువయ్యును దదాశ్రయత్వదద్విషయత్వబలంబునం జేసి వస్తువుంబోలి ప్రకాశించుచు నాత్మసత్తాస్ఫూర్తులవలనస్ఫురద్రూపంబై యావరణవిక్షేపరూపంబులు దాల్చియుండునట్టిప్రకృతి సాత్త్వికగుణప్రకాశంబువలన మాయయనంబడు; నమ్మాయయందుఁ బ్రతిఫలితంబగు చైతన్యంబును మాయాధిష్ఠానచైతన్యంబును నమ్మాయయుంగూడి కారణోపాధికుండైన యీశ్వరుండై సర్వజ్ఞత్వసర్వేక్షకత్వసర్వనియంతృత్వసర్వేశ్వరత్వాదిధర్మంబులుఁగలిగియుండు; నయ్యీశ్వరుండు తమోగుణప్రకాశిని యగుమాయనీక్షించినఁదత్సంకల్పవశంబున శుక్తియందు రజతాధ్యారోపంబును, రజ్జువునందు సర్పాధ్యారోపంబును, స్థాణువునందుఁ బురుషాధ్యారోపంబును దోఁచుకైవడి భ్రాంతికల్పితంబులై మహదహంకారంబులును, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధసమేతంబులై, త్రిగుణాత్మకంబులై గగనపవనాగ్నిజలభూతత్త్వంబులును క్రమంబున సంభవించె నవి సూక్ష్మభూతంబు లనంబడు నాభూతంబులు పంచీకృతంబులై యన్యోన్యభాగమేళనంబున స్థూలభూతంబు లయ్యె నాస్థూలభూతంబులవలన స్థూలశరీరంబును, సూక్ష్మభూతంబులవలన సూక్ష్మశరీరంబును, మాయవలనఁ గారణశరీరంబు నయ్యె; నిట్లు సమష్ట్యుపాధులైన యేతత్త్రయంబున నీశ్వరుండు క్రమంబున విరాట్టును, హిరణ్యగర్భుండును, నహంకృతుండును, నను సంజ్ఞలనొప్పుచు, నవాంతరసృష్టిస్థితిప్రళయనిమిత్తంబున రజస్సత్త్వతమోగుణావలంబనంబున, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రరూపంబులఁ గ్రీడించుచుండు నిది సమష్ట్యుపాధికుండైన యీశ్వరుని ప్రకారంబు, ఇంక వ్యష్ట్యుపాధికుండైన జీవుని ప్రకారంబు వినుము, ప్రకృతిరజస్సత్త్వతమోగుణప్రకారంబులవలన నవిద్యయనంబడు నయ్యవిద్యారూపంబైన యంతఃకరణంబునందుఁ బ్రతిఫలితంబైన చైతన్యంబును నంతఃకరణాధిష్ఠానచైతన్యంబును నయ్యంతఃకరణంబునంగూడి జీవుం డనుసంజ్ఞఁగలిగి యవిద్యావశతం గార్యోపాధికుండై స్వరూపవిస్మృతినొంది కించిజ్జ్ఞుండై యుండునట్టిజీవునికి స్థూలభూతజన్యంబై స్థూలశరీరంబును సూక్ష్మభూతజన్యంబై జ్ఞానేంద్రియకర్మేంద్రియ పంచప్రాణమనోబుద్ధిరూపంబైన సూక్ష్మదేహంబును నవిద్యారూపంబైన కారణదేహంబునుం గలిగియుండు నందు విశ్వతైజసప్రాజ్ఞులనుసంజ్ఞల జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థల

యందు స్థూలప్రవిక్తానందభోగంబు లనుభవించుచు జీవుం డహంకారయుక్తుం
డై కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిధర్మంబులు తనయందునారోపించుకొను నయ్యవివే
కంబువలన నభిమానంబును నభిమానంబువలన రాగద్వేషాదులును రాగద్వేషా
దులవలనఁ గర్మంబులును గర్మంబువలన దేహంబును, దేహంబువలన సుఖదుఃఖం
బులును, బ్రాప్తంబు లగుచుండు నందునొకానొకపురుషుండు పురాకృతసుకృతవిశే
షంబున బహుజన్మంబులలోఁ నొక్కంట సంసారనివర్తనంబునకు నుద్యోగియగు
నట్టివాఁడు సత్సంగతివలన సన్మార్గవర్తియై పాపంబులంబాసి జ్ఞాననిష్ఠుండగు జ్ఞాన
నిష్ఠవలనఁ జిన్మాత్రవ్యతిరిక్తం బయినవస్తువెద్దియుం గలుగఁ దనియును గలిగిన
యట్లుతోఁచుచున్న సకలజగంబును నెండమావులుబలంబులై తోఁచినకైవడి మనో
విభ్రాంతికల్పితంబు లనియుం దెలిసి కార్యకారణోపాధులు మిథ్య యగుటం జేసి
యీశ్వరత్వజీవత్వంబు లసత్యంబని ఘటపటోపాధ్యభావంబునం దదంతర్గతాకా
శంబును మహాకాశంబును నేకంబైనయట్లనుస్యూతంబయిన యాత్మయొక్కటి
యను నిశ్చయంబున బ్రహ్మైక్యానుభవంబునం దన్మయుండై యుండు నతండు
జీవన్ముక్తుండై, ప్రారబ్ధక్షయానంతరంబున విదేహకైవల్యప్రాప్తుం డగు నని వెండియు
నిట్లనియె. 142

శా. నామంబు ల్మఱి రూపము ల్క్రియలు నానాభంగులం దోఁచు ని
ద్రామోహంబున స్వప్నమున్వలె నవిద్యం జేసి సత్యంబుగా
దేమిన్ జ్ఞానికిఁ దోఁచినట్లయిన బ్రహ్మీభూతమై యుండు నో
భూమీశోత్తమ చిన్మయంబు సకలంబు న్వేఱులే దింతయున్. 143

క. చిత్తనియెను సాగరమునఁ, జిత్తం బనువాయువశత సృష్టితరంగో
త్పత్తి యగుఁ జిత్తమడఁగిన, నత్తఱి జగమడఁగు ముక్తియన నదియకదా. 144

క. ఏలాపలుచదువులు బ్ర, హ్మాలోకనసుఖము తనకు ననుభవమగునా
కీలెఱుఁగుట మేలెఱుఁగుట, భూలోకసురేంద్ర సూక్ష్మబుద్ధిం గనుమా. 145

క. ఆరూఢుఁడు ముక్తినగా, గ్రారూఢుం డారురుక్షుఁ డారోహణకా
ర్యారంభపరుఁడు గావున, నారెంటికిఁ గలదె భేద మధికారములన్. 146

తే. కామి కర్తయుఁగాక సత్కర్మములు శి, వార్పణంబులు సేయుచు నారురుక్షుఁ
డరయ నారూఢుఁ డగునుగాలాంతరమున, నతని కెద్దియుఁ గర్తవ్య మపుడులేదు.

ఉ. మాటలు వేయునేల నొకమర్మము సెప్పెద మోక్షదాతవై
పాటిలు విష్ణుశంకరుల భక్తి దృఢంబుగఁ గల్గెనేని నా

నాఁటికి వానికన్ని సుగుణమ్ములు దాఁకె ఘటింప ముక్తుఁడౌ
బూటకపున్విచారములఁ బోవఁగ నేమిఫలంబు భూవరా. 148

క. సుగుణంబెఱిఁగి భజించిన,నగు నిర్గుణసిద్ధి సిద్ధుఁడగునాతనికిన్
జగమెల్లను బ్రహ్మమయం, బుగఁదోఁచును సర్వకాలమును నొక్కగతిన్. 149

సీ. బయల సంరంభిలోపల నసంరంభియై కార్యతంత్రంబులు గడపెనేని
సఫలప్రయత్నంబు విఫలప్రయత్నంబు దనకుఁ దుల్యంబుగాఁ దలఁచెనేని
ననివార్యమై కర్మమునవచ్చుసుఖము వర్జించినయట్లు భోగించెనేని
సౌఖ్యంబు దుఃఖంబు సంప్రాప్తమైనచో నుబ్బుస్రుక్కులు లేకయుండెనేని
తే. జీవపరమేశ్వరైక్యసచ్చిత్సుఖాను, భూతి నిస్సంశయాత్ముఁడై పొలిచెనేని
నతఁడు ప్రారబ్ధమున వ్యవహారియైన, ముక్తిసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తుఁ డగును. 150

చ. వనముననున్న నేమి గృహవాసముచేసిన నేమి యాత్మభా
వనయు నసంగవృత్తి యరివర్గజయంబును గల్గియుండినన్
వనమున నున్న నేమి గృహవాసముచేసిన నేమి యాత్మభా
వనయు నసంగవృత్తి యరివర్గజయంబును లేకయుండినన్. 151

క. దేహము తాఁగానని నిజ, మూహింపఁగ నేర్చినట్టి యుత్తమునకుఁ ద
ద్దేహమునకైన బాంధవ, దేహంబులు మిథ్యలనుచుఁ దెలియంబడవే. 152

సీ. పుత్రమిత్రకళత్రమైత్రివర్తిల్లు వసిష్ఠసంయమిబ్రహ్మనిష్ఠ వినమె
కర్మఠుండై రాజధర్మమూనిచరించు జనకునివిజ్ఞానచర్య వినమె
వాణిజ్యవృత్తి జీవనుఁడైన యలతులాధారునిపూర్ణబోధంబు వినమె
కటికికాయకముచేఁ గాలంబుఁగడపుధర్మవ్యాధు విజ్ఞానమహిమ వినమె
తే. వారిప్రారబ్ధమున నుండవలసి జ్ఞాను, లెట్టివ్యవహారముల నున్న నేమి కొదవ
జ్ఞానవైరాగ్యనిశ్చలానందపూర్ణు, లైనవారు జీవన్ముక్తులగుట నిజము. 153

క. ఏయాశ్రమమున నుండిన, నాయాచారములు నడప కాశ్రమసుఖతృ
ష్ణాయత్తమతిని వంచకుఁ, డై యేనిష్కర్మి ననుట నర్థముగాదే. 154

ఉ. కర్మముబంధకంబని సుకర్మముమాని సుఖంబుగోరి దు
ష్కర్మము సేయుచు న్బుధులు కాదనిన న్విన నాత్మకున్న వే
కర్మములంచుఁ దాఁజెడుటగా కొకకొందఱిజ్ఞానినిష్ఠకుం
గర్మఫలాప్తికిం జెఱుచుఁ గాపురుషుం డుపదేష్టనంచు ని
ష్కర్మికి నాస్థలేదుభయకర్మములు స్వవిధిచే ఘటించినన్. 155

శా. జ్ఞానారూఢుఁడు బాహ్యచేష్టల మనస్సంకల్పుఁడై చేయునే
మైనం బాకృతునట్లు వానిఁ గని తానాచేష్టలే చేయఁగాఁ
బోనల్పజ్ఞుఁడు వంచనమ్మదిఁ దలంపు ల్మాన కారూఢుఁడ
న్నేనంచున్ ఫలమేమి చేష్టల మది న్నిశ్చింత లేకుండినన్. 156

ఆ. మనసుచల్లఁబడక మాట లెన్నాఁడిన, ముక్తిగాదు వాదశక్తిగాని
మనసె కారణంబు మఱిబంధమునకు మో, క్షమునకనుచుఁ దెలుపు చదువువినమె.

క. జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయము, లేతెఱఁగునవేఱు దోఁప కేకంబుగ న
ద్వైతాత్మత వెలుఁగు ప్రపం, చాతీతుం డెవ్వఁ డతఁడె యారూఢుఁడిలన్. 158

క. ఇది నగర మిది యరణ్యం, బిది సౌఖ్యం బిదియసౌఖ్య మీతఁడు పురుషుం
డిది సతి యనితోఁపద యె, య్యది చూచిన బ్రహ్మమయమ యారూఢునకున్.

తే. సంగములు సర్వమును గల్గి సంగికాఁడు, భోగములు సర్వమును చెంది భోక్తగాఁడు
కార్యములు సర్వములుచేసి కర్తగాఁడు, విగతసంకల్పుఁ డగుబ్రహ్మవేత్త యధిప.

ఆ. ఇచ్ఛలేనియోగి కింద్రియంబులు కర్మ, వశతచే స్వభావవర్తనముల
మెలఁగుచున్ననేమి యిలఁబుణ్యపాపంబు, లంట వతఁ డకర్తయగుటఁజేసి. 161

తే. నిర్విషయచిత్తుఁ డగుబ్రహ్మనిష్ఠునకును, దనుసుఖంబులు ప్రారబ్ధమునఘటించు
నంతియేకాని యవి వానినంటకుండు, గమలపత్రాగ్రమున జలకణికవోలె. 162

తే. శయ్యనుండియుఁ బెక్కుదేశముల వెంటఁ, దిరుగఁ గలగాంచుచున్ననిద్రితునిభంగి
సచ్చిదానందుఁ డయ్యుఁ దా జననమరణ, బాధలనుబొందిన ట్లుంట భ్రాంతిగాదె.

క. కలలోన నఱకులాడినఁ,గలవే గాయములు మేలుకాంచిన వెనుకం
దెలియక మునుపటిసంసృతి, కలఁకలువిజ్ఞాని కేల గలుగందోఁచున్. 164

క. ఆయెఱుక దొరకు కొఱకుఁ గ,దా యోగజపాదినిష్ట లాయెఱుక దృఢం
బైయున్నతఁ డేక్రియలం, జేయఁడు లోకోపకృతికిఁ జేసినఁ జేయున్. 165

మ. తొలిజన్మంబుననైన నిప్పుడయినన్ దుష్కర్మనిర్మూలనం
బిల బ్రహ్మార్పణసత్క్రియామహిమచే నెంతేధృతిం జేసి ని
ర్మలుఁడైనన్ శ్రవణంబు తన్మననముద్రాసన్నిధిధ్యాసలున్
సులభంబౌ శ్రవణాదు లబ్బక చలించుం దామసత్యాగతన్. 166

క. ఈమేనను సత్కర్మము, లేమియుఁ జెందకయె చెందు నిద్ధజ్ఞానం
బామునుపటిభవమున ని,ష్కామసుకర్మాప్తి విగతకల్మషుఁడైనన్. 167

ఉ. చేయఁడు సత్క్రియల్ ప్రియలఁ జేసినయట్లు సుఖించులోపలం
జేయును గార్యముల్ బయలఁ జేయనియట్లు సుఖించు లోపలం
జేయుఁడు కృత్యమంచు మఱి చేసె నకృత్యమటంచు నెంచరా
జేయెడ బ్రహ్మవిద్య తుదకెక్కినయట్టిమహానుభావునిన్. 168

చ. అమితములై ఘటించు విషయానుభవంబుల భోగి యయ్యు ను
త్తముఁడగుయోగి బ్రహ్మమయి తన్మది రంజిలుచుండు గీతనృ
త్యములను దాళమానవశుఁడయ్యు శిరస్స్థితపూర్ణకుంభముం
సమధికయుక్తి నిల్పికొనఁ జాలిననాట్యధురీణుకైవడిన్. 169

గీ. తలఁచినఁ దలంపకున్న నిత్యప్రబోధ, పూర్ణుఁడగు తాను దాఁగాకపోవు టెట్టు
లెఱుఁగఁ దగుగుఱి తనకంటె నెద్దిలేక, యొఱుక మఱపులు సమమైన యొఱుకయొఱుక.

వ. అని పలికి వెండియు ని ట్లనియె. 171

ఉ. కోరకు మేపదార్థమును గోరినవచ్చునె రానివస్తువుల్
గోరకయున్న రావె తనకున్ లభియింపఁగ నున్నయర్థముల్
గోరినరానిచోఁ గలిగికోల్పడుచో వెతఁగాన సజ్జనుల్
గోర రనాస్థఁ బ్రాప్తములు గొందురు కుందరు వస్తుహానికిన్. 172

శా. ప్రారబ్ధంబగు మేననే యనుభవం బౌచుండఁ దత్సాక్షివై
యారూఢస్థితి సర్వముం మఱచి సర్వావస్థలం జిత్సుధా
ధారాపానసుఖాప్తి సర్వగతశుద్ధబ్రహ్మమేనంచు శం
కారాహిత్యము మానుమీ యదియ మోక్షప్రాప్తి భూవల్లభా! 173

సీ. ఆసక్తిలేకయత్నాయత్నత ఘటించు ననిషిద్ధసుఖముల ననుభవింపు
ప్రారబ్ధవశత నాపత్సంపదలు వచ్చు వగపుసుబ్బును మదిఁ దగులనీకు
కర్తవుగాక లౌక్యములు శాస్త్రీయంబులైనట్టియుచితకార్యములు సేయు
మాత్మనిశ్శంకత నద్వైతివై తేలి కృత్రిమద్వైతతఁ గ్రీడసలుపు

తే. పోడమునజ్ఞానమున నది వోవఁబోవు, నఖిలసంసారమును మిథ్యయని యెఱుంగు
సచ్చిదానంద మిదియవస్థాత్రయైక, సాక్షి వీవౌటఁ దెలియుము మోక్షమిదియ.

తే. సకలమును జిన్మయముగ దృశ్యములు మదిని, దృశ్యములుగాఁ దలంచి నిష్ప్రహాత్మఁ
వర్తివై దైవగతిఁ జేలవలయు రాష్ట్ర, మేలు మనహంకృతిని శంకయేల నీకు. [గార్గ్య

చ. అని మునిపుంగవుండు నిగమాంతరహస్యసమగ్రవాగ్రసా
యనము కృపామతిన్ మిహిళరాన్వయుకర్ణపుటంబులందు నిం

చిన బహుజన్మభాగ్యమునఁ జేసి యవిద్యఁ దొలంగి సత్యమై
యనుభవమయ్యె నాత్మఁ జిదహంబను సంస్కృతి సుస్థిరంబుగన్. 176

వ. ఇట్లు పరమజ్ఞానసంపన్నుండయిన యమ్మహామునీంద్రునుపదేశంబున నానృపాల శేఖరుం డఖండసంపత్పరిపూర్ణుం డై యానందంబున నతనికి సాష్టాంగవందనంబులు చేసి యనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతించె. నారదుండును నతనిమనీషావిశేషంబునకు సంతోషించుచు బహుభంగుల నాశీర్వదించి వీడ్కొని స్వర్గగమనోన్ముఖుండయ్యె నప్పురూరవుండును యథేచ్ఛాప్రవర్తనంబున సుఖస్థితుండయ్యె నట నారదుండు చనిచని. 177

నారదుఁడు నాకమున కేఁగుట.

శా. కాంచె న్మౌనివరుండు ముందట నభోగంగాతరంగచ్ఛటా
చంచచ్చంచలచంచరీకచయసంచారంబు భూసంచయా
కించిద్బంధురగంధబాంధవమరుత్తేలాగవాక్షావళీ
ప్రాంచత్సౌధచరత్ప్రియాన్వితసుపర్వానీకమున్ నాకమున్. 178

సీ. వివిధదానాధ్వరోత్సవపుణ్యపరిపాకఫలభోగదేశ మేపట్టణంబు
తావలంబై యొప్పు నేవీడు కల్పపాదపకామధేనుచింతామణులకు
భువనత్రయాధిపత్యవిభూతి నొప్పు సుత్రామున కేప్రోలు రాజధాని
గరుడగంధర్వకిన్నరసిద్ధచారణాహీంద్రాదిసేవితం బేపురంబు
తే. సకలసౌభాగ్యలక్ష్మీప్రశస్తినగ్ర, మగుచు నేపుట భేదనం బమరుచుండు
నట్టియమరావతిని గాంచి యంతరంగ,మునఁ బ్రమోదంబునొందె నమ్మునివరుండు.

క. ఆదిత్యమండలస్థితి,చే దీపితమైన దివము చెలువునఁ దగి య
య్యాదిత్యమండలస్థితి,చే దీపితమైన దివము చెలు వమరంగన్. 180

వ. కని తదీయవిశేషంబు లగ్గించుచు నట చని. 181

సీ. ఒకచోటఁ బ్రకటహాటకసముద్యద్దీప్తిపుంజ మాతపపరిస్ఫూర్తి చూప
నొకచోటఁ బద్మరాగోపలప్రభలు సంధ్యారాగవిభ్రమం బావహింప
నొకచోట వజ్రమౌక్తికధాళధళ్యవినిర్మలరుచులు వెన్నెలలుగాయ
నొకచోట హరినీలనికరవిస్ఫుటనైల్యకాంతులు చీకటు లగ్గిమ్మఁ జేయ
తే. మిశ్రబహువిధమణిగణామితమరీచి, జాలమొకచోటఁ గిమ్మీరలీల నింప
వైభవశ్రీసమున్నతి వర్ణనీయ, మగుసుధర్మాభిధానసభాంతరమున. 182

మ. ఘనచింతామణిభద్రపీఠమున రంగల్లీల నాసీనుఁడై
వినతాశేషసుపర్వసంఘమకుటావిర్భూతదీప్తుల్పదా
బ్జనఖశ్రీల భజింప భూషణమణిచ్ఛాయ ల్వెలుంగన్ శచీ
స్తనకుంభద్వయగంధసారయుతముక్తామాలికోరస్కుఁడై. 183

ఉ. ముందొకవేళయందు సురముఖ్యుఁడు పద్మములందు డాఁగినాఁ
డందుకు నాఁటిచెల్మిని సహస్రదళంబులఁ బాయలేక మైఁ
బొందొనఁగూడ నుంచుకొనఁబోలుఁ జుమీ యన వేయికన్నులున్
సుందరమై వెలుంగఁ గడుశోభిలుచున్న నిలింపవల్లభున్. 184

మ. కలితాష్టాపదరత్నకంకణఝణత్కారప్రయుక్తాప్సరో
లలనాహస్తసరోజచామరమరాళవ్రాతసంజాతకో
మలవాతప్రకటాంగరాగవిలసన్మందారమాలాసము
జ్జ్వలసౌరభ్యవిశేషహృష్టసభికస్వాంతున్ శచీకాంతునిన్. 135

క. కనుఁగొని తత్ప్రత్యుత్థాననమస్కారంబులను మనంబలరఁగ దీ
వనలిచ్చి యమ్మునీంద్రుం, డనుపమకనకాసనస్థుఁడయియున్న యెడన్. 186

క. చారణవిద్యాధరగరు,డోరగగంధర్వముఖ్యు లుచితస్థితులం
జేరి వినయంబుతో జం,భారాతిం గొలిచియుండి రాసభలోనన్. 187

వ. అప్పుడు. 188

మ. పదవిన్యాసవిలోలనూపురకదంబస్వానముల్ ఘల్లనన్
మదదంతావళరాజయానములతో మాణిక్యహారావళుల్
కుదురుంజన్నులపై వెలుంగ సుమనఃకోదండపాండిత్యసం
పదఁ బెంపొందిన యూర్వశీముఖ నిలింపస్థానవేశ్యామణుల్. 189

సీ. సోమపానపవిత్రసుముఖులుగాక యీయధరబింబామృతం బానఁగలరె
వైరిహేతివిశీర్ణవక్షులుగాక యీపాలిండ్లఁ గౌఁగిటఁ బట్టఁగలరె
బహుదానవిఖ్యాతబాహులుగాక యీనిద్దంపుఁజెక్కిళ్లు నివురఁగలరె
ఘనతపోవ్రతకృశగాత్రులుగాక యీయుంత్సంగశయ్యల నుండఁగలరె
తే. యనుచుఁ గనుచూపులకు వింత బెనుచుప్రేమ,ననుచుమనములసురలెంచుకొనుచు నుండ
మదనదైవతమోహనమంత్రశక్తు, లనఁగ నచ్చర లేతెంచి రపుడు సభకు. 190

తే. వచ్చి పురుహూతునకుమ్రొక్కి-వరమృదంగ,వాద్యరవహృద్యతాళానవద్యనాట్య
విద్య చోద్యంబుగాఁగఁ బ్రవిస్తరించి, పడఁతులొనరించి రప్పుడు భరతఫణితి. 191

సీ. చెలఁగుమద్దెలమ్రోఁత జిలుఁగురాణింపంగఁ బదపద్మముల లయప్రాప్తిచూపి
లయధృతమధ్యవిలంబము ల్గ్రహిఁ దాళశారీరమున గీతసరణి నెరపి
గీతమాధుర్యవాగ్విభవంబు బయలుగా శయముల నర్థాభినయ మొనర్చి
యర్థాభినయమున కందంబుగా లోచనంబుల రసపోషణంబు చేసి
తే. రసము శృంగారవీరాదిరమ్యగతుల, జూపఱుల డెందములు నిండి సొరిది వెల్లి
విరిసి ముఖపంకజంబుల విశ్రమింప, నాట్యమాడిరి మగువ లానంద మొదవ. 192

చ. దదిగణ తెయ్యటంచు సముదంచితమర్దళతాళమానసం
పద జతగూడ నబ్బిరుదుపాత్రలు చేయుకళాంజికల్ప్రమో
దదమగుచుండెఁ బో తళుకుతళుక్కుతళుక్కనుచు న్వెలుంగునం
బుదనినదార్భటీసహితభూరితటిల్లతికాసమంబు లై. 193

సీ. వేదశాస్త్రపురాణవిద్యాప్రసంగము ల్చేరిమహర్షులు చేయుచుండ
బలపాకజంభనిర్దళనాదివిజయము ల్విద్యాధరేంద్రులు వినుతి సేయఁ
గడఁగి షడ్జర్షభగాంధారముఖరవఫణితి గంధర్వులు పాటవాడఁ
గుండలీప్రేరణీదండలాసకముఖ్యనృత్యంబు లచ్చర ల్నెఱపుచుండఁ
తే. జెలఁగి త్రిభువనరాజ్యలక్ష్మీవిరాజ, మాన వైభవలీలాసమానగరిమ
నిట్లు గొలువున్న యవ్విభుధేశ్వరుండు, పలికె నారదమునిఁ జూచి ప్రస్ఫుటముగ.

శా. ఏలోకంబున సంచరించితిరి మీ రేయే విశేషస్థలం
బాలోకించితి రే ప్రసంగమున మీ కచ్చోట నిన్నాళ్లఁదాఁ
గాలక్షేపము చెల్లె సంశ్రవణముం గావింపు శ్రోతవ్యవా
ర్తాలాలిత్యవచస్సుధారససుధాధారాప్రవృత్తి నో నారదా! 195

వ. అనిన నమ్మహేంద్రునకు మునీంద్రుం డిట్లనియె: 196

ఉ. జగదాధారకుఁ డచ్యుతుం డెచట నర్చారూపబాహుళ్యతం
దగు నానావిధపుణ్యవాహినులచేతం బొల్చు నెచ్చోట పెం
పగుసత్కర్మధనంబుఁ గూర్పఁగ నుపాయం బేస్థలం బన్నిటం
బొగడొందున్ భువియందు నుత్తమము జంబూద్వీప మూహింపఁగన్. 197

వ. అందు. 198

సీ. శ్రీపురుషోత్తమక్షేత్రసువ్యక్తస్వభావు జగన్నాథదేవుఁ గొలిచి
మంగళాచలమహామండపాభ్యంతరవర్తి శ్రీనరసింహమూర్తిఁ జూచి

శేషధాత్రీధరశిఖరసౌధాగ్రవిహారివి వేంకటశౌరిఁ గాంచి
కాంచీకనకగోపురాంచితగృహదీప్తశుభతేజు వరదరాజును భజించి
తే. వరకవేరసుతోభయవాహినీత, రంగరంగత్ప్రదేశవిరాజమాన
శేషపర్యంకనిద్రావిశేషణాభి,రాముఁ డగురంగధాము దర్శనము చేసి. 199

క. కాశియుఁ గేదారంబును, శ్రీశైలముఁ గాళహస్తి చిద్గగనము రా
మేశక్షేత్రము మొదలగు, దేశంబుల శంభుఁ గొలిచితిం గడుభక్తిన్. 200

వ. మఱియుం దక్కిన శైవవైష్ణవక్షేత్రంబుల సంచరించి గంగాయమునాసరస్వతీ నర్మదాగోదావరికృష్ణవేణికావేరిప్రముఖపుణ్యతీర్థంబుల నవగాహనంబుచేసిపునఃపున రాచరితైతద్విశిష్టప్రయోజనుండ నగుచుఁ దదానందంబు సదానందంబు గావింపఁ గొన్నిదినంబు లచ్చట నుండితి వర్తమానకాలమున నమ్మధ్యలోకము సకలకళ్యాణ గుణాభిరామంబై లోకాంతరములకంటె నాహ్లాదకరంబై యున్నయది తద్విశేషం బాకర్ణింపుము. 201

శా. లోకాలోకనగావృతం బగుధరాలోకంబు బాలించుదా
నీకాలంబున సర్వధర్మములు భూయిష్ఠంబులై చెల్లఁగా
నేకచ్ఛత్రముగాఁ బురూరవుఁడు రాజేంద్రుండు సౌందర్యరే
ఖాకందర్పుఁడు కీర్తివిక్రమగుణాకల్పుండు లేఖర్షభా! 202

సీ. ప్రతిదేశమును భోగభాగ్యసంపత్ప్రజాసంపూర్ణవిభవమై పెంపుమీఱుఁ
బ్రతిదేవతావాస మతులితనిత్యోత్సవాడంబరంబుల నతిశయిల్లుఁ
బ్రత్యగ్రహారంబు భాసురాధ్యయనయజ్ఞాతిసంశోభితం బై వెలుంగు
బ్రత్యయనంబును బహుళాన్నసత్రప్రపావళిసాంద్రమై యలరుచుండు
తే. జనులు వర్ణాశ్రమాచారసరణి లేశ, మైనఁ దప్పక సుకృతాత్ములై మెలంగ
సకలధర్మంబులును బ్రవిస్తరము లయ్యె, నప్పురూరవుం డేలురాజ్యంబునందు. 203

ఉ. అందఱు విష్ణుభక్తులు దయాపరు లందఱు నందఱుఞ్ సదా
నందమనస్కు లందఱు జనస్తవనీయచరిత్రులైనవా
రందఱు భోగభాగ్యయుతు లందఱు కల్మషదూరు లందఱుఞ్
సుందరమూర్తు లెవ్వరినిఁ జూచిన నానృపుఁ డేలుమేదినిన్. 204

శా. ఆసౌందర్యము నామృదూక్తివిభవం బాసాదరాలోకనం
బాసారస్యము నాచమత్కృతియు నాయౌదార్య మావైభవం

భాసామర్థ్యముఁ గల్గునే గతభవిష్యద్వర్తమానంబులం
దోసంక్రందన! యప్పురూరవునియ ట్లూహింప నెవ్వారికిన్. 205

తే. సరసకరుఁడు సులక్షణచారుమూర్తి, భాస్వితుండు కళాకలాపాంచితుండు
కువలయాప్తుండు సుగ్రాంబకవిలసనుఁడు, నయ్యె నారాజు విష్ణుపదాశ్రయమున.

తే. అతనినెమ్మోము పూర్ణసుధాంశుబింబ, మగుట సత్యంబు గాకున్న నగుట యెట్లు
వికచభావంబు నవరసవిభ్రమాభి, రామరామాంబికేందీవరంబులకును. 207

సీ. పుండరీకదళాంతములయందునందంబుగాఁ బద్మరాగరాగంబు నిలిపి
సమదవేదండతుండములందుఁ దీరుగా నిగనిగమనుజిగి నెలవుకొలిపి
కుందనంపుఁబసిండియందుఁ దా ఘనసారసారసౌరభవిశేషంబు నించి
యరుణపల్లవములయందుఁ బద్మాంకుశకులిశాదిభాగ్యరేఖలు రచించి

తే. చేసెఁగావలె నలవాగ్విలాసినీశుఁ, డాకనుంగవ యాచేతు లాశరీర
మాపదంబులు గాకున్న నాన్నృపాల, తిలకునంగకముల కింతచెలువుఁ గలదె? 208

ఉ. కొందఱియందుఁ గొన్ని మఱికొందఱియం దొకకొన్ని గాని పెం
పొందుసమస్తసద్గుణము లొక్కనియందు ఘటించి యుండఁగా
నెందు నెఱుంగ మెవ్వరి సురేశ్వర! విష్ణుకళాప్తి నుద్భవం
బొందిన యప్పురూరవుని నొక్కనిఁదక్కఁగ మేదినీస్థలిన్. 209

చ. అన విని వజ్రపాణి వినయంబున నారదమౌనిఁ జూచి యి
ట్లనియెఁ బురూరవక్షితితలాధిపసద్గుణవర్ణనంబు నె
మ్మనమున కింపొనర్చె బుధమాన్య! సవిస్తరభంగిఁ దెల్పుమ
య్యనఘుఁడు విష్ణుభక్తుఁడు గదా వినవొప్పుఁ దదీయవృత్తమున్. 210

క. ఎవ్వఁడు హరిభక్తిపరుం, డెవ్వఁడు సూనృతవచస్కుఁ డెవ్వఁడు సుజనుం
డెవ్వఁడు బహుజనపోషకుఁ, డవ్విమలునిచరిత మెన్న నగు వినఁగఁదగున్. 211

తే. అనినఁ దత్పూర్వవృత్తాంత మన్నగారి, తోడ నమ్ముని వివరింపఁ దొడఁగె నప్పు
డమరగంధర్వవిద్యాధరాప్సరసక, దంబకములకుఁ గర్ణామృతంబుగాఁగ. 212

క. నారదనారదజోక్తిక, ధారాగ్రహణప్రయత్నతత్పరలీలా
సారంగీభూతశ్రుతులై రప్పుడు లేఖు లెల్ల నాసభలోనన్. 213

అని పలికినం బ్రహృష్టమానసులై తత్కథాప్రకారం బెఱింగింపు మని మహర్షులు
రోమహర్షణతనూభవు నడుగుటయును. 214

మ. ప్రణవాగారవిహార హారకలితోరశ్శోభితాకార కా
రణజాభీరకుమార మారహనుతప్రాంచత్కథావార వా
రణదక్షోదర భార భారతహితప్రజ్ఞావచస్సార సా
రణముఖ్యాప్తవిచార చారణసురారాధ్యాంఘ్రిపంకేరుహా. 215

క. నిటలతటఘటితకరపుట, జటివియదటపటలవరణచరణనికటపి
స్ఫుటమకుటకటకహాటక, పటకటితలదళితశకటపటుకపటవిటా. 216

మాలినీ. నతశశధరజూటా నాగభుక్పత్రఘోటా
జితసమదనిశాటా శ్రీశ్రితోరఃకవాటా
ధృతతిలకలలాటా దివ్యతేజఃకిరీటా
తతచరణకృపీటా దైవసౌభాగ్యకూటా. 217

గద్యము. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనుపర్తి
రాయనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతం బైన
కవిరాజమనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ బ్రథమాశ్వాసము.

ద్వితీయాశ్వాసము.

భోజసుతాచారుకు
చాభోగవిలగ్నతారహారాంకితవ
క్షోభాగభోగమోక్ష
శ్రీభూరికటాక్షలీల శ్రీగోపాలా. 1

వ. అవధరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రులగుశౌనకాదిమునీంద్రులకుసామోదహృదయజల
జాతుండై సూతుం డిట్లనియె నట్లమ్మునిచంద్రుండు సురేంద్రున కిట్లనియె. 2

చంద్రునివృత్తాంతము.

సీ. మదనసంహారుజటామకుటాగ్రసీమ నుద్దీపితంబైన వజ్రోపలంబు
బృందారకులకుఁ దృప్తిగ విందులిడుసుధారసపూరితాక్షయరజతపాత్ర
యలఘుపుష్కరపుష్కరాకరాంతర్విహారప్రౌఢిఁ జెలువొందురాజహంస
మబ్జగర్భాండగేహమున నుత్కృష్టకాంతి వెలుంగుకర్పూరదీపకళిక
తే. దక్షకన్యామనోజసంతాపభరము, నెయ్యమునఁజల్లఁజేయుపన్నీటికోలకు
శౌరిడాకంటివెలిదమ్మి తోరమైన, చలువచాయలగుంపు నిశాకరుండు. 3

క. చదువఁగవచ్చు బృహస్పతి, సదనమున కనారతంబు సౌందర్యగుణా
స్పదనిజరూపవిలాసము, హృదయంబులఁ జూపఱులకు నింపొదవింపన్. 4

మ. తళుకుంజెక్కులరత్నకుండలసముద్యత్కాంతి రంజిల్ల ను
జ్జ్వలముక్తామణిమాలికావళులు వక్షస్సీమఁ బొల్పార ని
ర్మలసౌరభ్యపటీరచర్చ సుకుమారంబైన నెమ్మేనఁ బెం
పలరన్ వచ్చుసుధాంశుఁజూచి గురుఁ డత్యానందముం బొందుచున్. 5

వ. విద్యోపదేశంబు సేయుచుండె నాసమయంబున. 6

తే. ఆగురుదార రూపరేఖాత్యుదార, చారుకుచభార శృంగారతారహార
సుగుణవిస్తార పదనఖసురుచివిజిత,తార మోహిని యపరావతార తార. 7

క. జీవునకు జీవమై తగు, జీవనజాతాక్షి బంధుజీవాధర దా
జీవంజీవంబునకును, జీవన మగుచంద్రకళవిశేషము దోఁపన్. 8

ఉ. చంద్రరజంబు సైకతముఁ జల్లుచుఁ గాముశరాళిఁ బూర్ణిమా
చంద్రుని సానఁబట్టి దిగజాలిన రాపాడి దివ్యవాసనా
సాంద్రసురప్రసూనరససారమున న్మిళితంబుచేసి ని
స్తంద్రతఁజేసెఁ గావలయుఁ దారబయోజభవుండు నేర్పునన్. 9

సీ. సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు
సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు
సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు
సారంగమదహారి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయఁ గడురహించు

తే. బాలికామణి తనుమధ్య నీలచికుర, చారుదీర్ఘవిలోచన సరసహాసన
తరుణమోహనమూర్తి సౌందర్యవసన, నవ్యసౌరభసురుచిరనఖరలీల. 10

మ. అలులం గొప్పు నెపంబునన్ మృదువచోవ్యాజంబున న్శుద్ధఁజి
ల్కల నెత్తావుల సింగిణిన్ బొమల యాకారంబునం బూవుము
ల్కుల దృగ్భావమునన్ వహించి జిగి చెక్కుందోయి నక్రాంకరే
ఖలతో నొప్పులతాంగిమూర్తి విలసత్కందర్పశాస్త్రస్థితిన్. 11

క. ఆయిందువదన సుమన, స్సాయకశారీరవిభవజయసౌందర్య
శ్రీయుక్తమూర్తి రజనీ, నాయకు వీక్షించె వికచనయనోత్పలయై. 12

సీ. పలుచనిచూపునఁ బరిపాటిగాఁ జూచు నల్లార్పుఁ జూపునఁ నదటిచూచు
నరగంటిచూపున నలసరీతిని జూచు మఱుపెట్టుచూపున మరలిచూచు
నొడలెల్లఁజూపుగాఁ గడునబ్రపడి చూచు సొగయ నొయ్యారంపుఁజూడ్కిఁజూచు
భయమింతలేక తప్పనిచూపు చేఁ జూచుఁ జూచి చూడనియట్టిమాడ్కిఁ జూచు

తే. సొలపువలపునుఁ దిలకించు చూడ్కిఁజూచు, నాటుజూపున మరులుకొనంగఁజూచు
దార తారామనోహరు దశవిభావ,లోకనంబుల మోహవిలోల యగుచు. 13

ఉ. చక్కని మోము చూచి సరసంపుఁగనుంగవఁ జూచి నిద్దపుం
జెక్కులు చూచి కెంపువగఁ జెల్వగు వాతెఱ చూచి కాంతిఁ బెం
పెక్కిన మేనుఁ జూచి గురునింతి మనోహరగాత్రి తార యా
చుక్కలజేనికిన్ వలచి సొక్కి మనోభవబాణభిన్నయై. 14

సీ. లేనిప్రయోజనం బైనఁ గల్పించుక పలుమాఱుఁ దత్సమీపమునఁ దిరుగు
వలరాజుచిల్కుముల్కులవంటిచూపుల ననువుగా మర్మము ల్నాటఁజూచు
నుచితక్రమంబునఁ గుచకచాద్యవయవసౌభాగ్యములు ప్రకాశంబుచేయు
సమయమైనప్పుడు సారస్యముగ నర్మగర్భంబులైన వాక్యములు పలుకు
తే. నతఁడు తనమోము చూచినయపుడు దీన, వదనయై సోష్ణదీర్ఘనిశ్వాసవశతఁ
దనమనోవ్యథ యతనిచిత్తమున కెఱుకఁ, బఱుచు నాకాంత విరహవిభ్రాంత యగుచు.
తే. ప్రాణకాంతుఁదలంపరు పాప మనుచు, నెంచ రపకీర్తి యని చూడ రిందుముఖులు
వలపుగలచోట నెట్లైనఁ గలయఁజూతు, రెంతసాహసు లహహ సీమంతవతులు. 16
తే అనుదినము నిట్లు హావభావాదిచేష్టి, తముల మోహింపఁగాఁ జేసెఁ దార విధునిఁ
బురుషుమన సెంత దృఢమైనఁ బుష్పఁబోఁడి, వికృతిపైకొన్న సెగపొంత వెన్న గాదె.
వ. ఇవ్విధంబున. 18
సీ. హరినీలములమించి యరిలీల వెలయించి వేణి సుశ్రోణియు వింతదనర
విరి నిరాకృతిఁజేసి కరికరాకృతిఁ డాసి యొడలును దొడలును నొప్పుమీఱ
నగజాతములఁ గేరి మృగపోతములమీఱి చన్నులుఁ గన్నులుఁ జెన్నుమిగుల
వరకుందములఁ బోలి యరవిందములనేలి రదములుఁ బదములు రహివహింప
తే. గురుని భవనంబునందు సుందరి మనోజ, విమలఘంటారవాయతవిమలకనక
చరణమంజీరపుంజసింజానినాద, యగుచు నిట్లు మెలంగఁ బద్మాహితుండు. 19
క. పాపపరాఙ్ముఖతామతి, దీపాంకుర, మన్నెలంతదీర్ఘశ్వసితా
టోపమరుద్ధతి నడఁగినఁ, బాపితమోహాంధకారబంధుఁ డయ్యెన్. 20
సీ. లలనానితంబమండలముపై నుత్పలవళులు రచియింపఁ దలఁచుఁగాని
తరుణికెమ్మోవిమీఁదఁ బ్రవాళమణిసొంపుగులుకఁగాఁ ఘటియింపఁ దలఁచుఁగాని
జలజాక్షికుచకుంభములమీఁదఁ శశకప్లుతంబు దా నొనరింపఁ దలఁచుఁగాని
మృగరాజమధ్య నెమ్మేను లతావేష్టితంబునఁ బెనఁగొనఁ దలఁచుఁగాని
తే. తలఁపఁడెప్పుడు గురువనితాసమాగ, మాగతాత్యుష్ణదురితదవానలంబు
దుస్సహం బని కటకటా తొగలఱేఁడు, కలుగదుగదా వివేకంబు కాముకులకు. 21
సీ. తా సుధానిధియయ్యుఁ దరుణికెమ్మోవిసుధారసంబునకు నోరూరుచుండుఁ
దాఁ జంద్రికాసాంద్రతనుఁడయ్యుఁ గుసుమకోమలిదరస్మితచంద్రికలకుఁ జొక్కుఁ
దాఁ గళానిధియయ్యుఁ దరళాయతాక్షికళావిశేషమున కుల్లాసమొందుఁ
దా మృగాంకమనోజ్ఞతనుఁడయ్యు నలివేణిలోచనమృగదీప్తిఁ జూచి సొగయు

తే. అహహా యీయద్భుతమున కేమనఁగవచ్చు, సకలజనరంజనుండైన చంద్రునకును
జంద్రుఁడై చాల హృదయరంజన మొనర్చె, సుందరీమణివదనారవింద మపుడు. 22

తే. తనకలిమిలేములను సర్వజనులకుభయ, పర్వములఁ దెల్పుశశికి నప్పద్మనయన
యభిముఖంబైనఁ బున్నమయగుచుఁదోఁచు, ననభిముఖమైన నమావసయగుచుఁదోఁచు.

ఉ. జక్కవలిక్కవ స్తనకుచ స్తబకంబుల పేరఁ జీకటుల్
చక్కనికొప్పుపేర జలజంబులు కన్నులపేర నెచ్చెలిం
దక్కక యాశ్రయించి పరితాపపరంపరపాలుఁ జేసె నా
చుక్కలఱేనిఁ దీర్చుకొనఁ జూచి సుమీ తమపూర్వవైరముల్. 24

తే. ఆసుధాధామునకు విదాహంబుగొలుపు, నాహిమాంశునిఁ బరితాపమందఁజేయు
నాకళానిధిఁ ద్రోచు మోహాంధకార, మున నొరుల నెంతచేయఁడు మనసిజుండు. 25

చ. చదువు వివేకమూలమని సద్గురుసన్నిధి వేదశాస్త్రముల్
చదువఁగవచ్చినట్టి యలచంద్రునకుం గురుపత్నిఁబొందు క
ష్టదశ ఘటింపఁజేసె నకటా యిఁక నేమనవచ్చు దైవముల్
మదినిది పుణ్యమా నని యొనర్పఁగఁ బాపము వచ్చు టేమొకో. 26

వ. అని జనం బెంచుచుండఁ జంద్రుండు. 27

క. దోషాకరుండుఁ దారా, శ్లేషసుఖాన్వితుఁడుఁ గాన శీతాంశుఁడు దా
దోషాకరుండుఁ దారా, శ్లేషసుఖాన్వితుఁడు నయ్యె సితగజగమనా. 28

సీ. బొమ ముడివెట్టుమాత్రమె కాని ప్రియుఁడు పాలిండ్లొత్తిపట్టుట కిచ్చగించుఁ
గసరుమాత్రమె కాని కాంతుఁ డాయము లెత్తివెసఁబల్కుట కపేక్షవీనులొగ్గు
కొంగుపైనిడుకోఁ బెనంగుమాత్రమెకాని విటుఁడు గోప్యములం జూచుటకుఁ గోరు
సీత్కృతుల్వెడవెడఁ జేయుమాత్రమెకాని పతిమోవినొక్కు సంగతికి నలరు

తే. సొలయు మాత్రమె కాని నెచ్చెలిమి కాఁడు, కఠినరతి సల్పుటకు సముత్కంఠ దాల్చుఁ
బులకహర్షాశ్రుసుఖజలోద్భూతగరిమఁ, దనవలపు జారునకుఁ దెల్పఁ దరుణియపుడు. 30

వ. ఇత్తెఱంగున.

క. అన్యోన్యమోహవిభ్రమ, సన్యస్తవివేకులగుచు శశలాంఛనుఁడుం
గన్యామణియును గోర్కులు, ధన్యతనొందంగఁ గలసి తమి చిగురొత్తన్. 31

ఉ. కొన్నిదినంబు లిక్కరణి గోప్యముగా విహరించుచుండి య
య్యన్నపయిం బ్రియంబు హృదయంబున నగ్గలమైనఁ జంద్రుఁ డిం

తి న్నిజమందిరంబునకుఁ దెచ్చుక నిర్భయకేలిలోలుఁడై
యున్నయెడన్ బృహస్పతి వియోగవిచారవిషాదమగ్నుఁడై. 32

సీ. సకియకౌనుఁ దలంచి సన్మార్గ మనుగాని యింతిదుర్మార్గత యెంచఁడయ్యెఁ
జెలువచన్గవఁ దలంచి సువృత్తమనుఁగాని తరుణికువృత్తంబుఁ దలఁపఁడయ్యె
నతివమోముఁ దలంచి యకలంక మనుఁగాని తెఱవకలంకంబుఁ దెలియఁడయ్యె
సుదతినవ్వుఁ దలంచి శుచియనుఁగాని యవ్వెలఁదుకయశుచిభావింపఁడయ్యె

తే. గురునివంటిమహాత్ముఁ డిక్కరణిఁ దరుణి, చక్కఁదనమే గుణంబుగ సంస్మరించుఁ
గాని వ్యభిచారదోషంబుఁ గాంచఁడయ్యె, నజ్ఞుఁడనఁ బ్రాజ్ఞుఁడన నెవ్వఁడవనినింక. 33

తే. అమృతమయుఁడౌటశశి పవిత్రాంగుఁడనియె, ఘనమహిమ దారదోషంబుదలఁగుననియె
యమర గురుఁడింతివిడువలేఁడయ్యెఁగాక, పెనిమిటికి నేల కడలుత్రొక్కినలతాంగి. 34

వ. ఇవ్విధంబున. 35

క. ఏపొద్దు ఖేదమున సం,తాపించుచునుండె నతఁడు ధరలో భార్యా
రూపవతీ శత్రువని క,దా పెద్దలు పల్కరేల తప్పు నటంచున్. 36

ఆ. సుదతి వ్రతముచెడిన సుఖము దక్కఁగవలె, నన్నమాటఁ దలంచుకొన్నదేమొ
కాఁపురంబుచేసెఁ గలికి ముచ్చటఁదీఱ, మగనివిడిచి తేరమగనియింట. 37

వ. అంత. 38

మ. రతిబంధప్రతిబంధకం బురుపరీరంభక్రియాస్తంభనం
బతిహేలామణితాంతరాయము నిజప్రాణేశకేళీజిదా
యతమీనధ్వజయుద్ధతంత్రపటుతాహంకారశంకాంకురం
బతులస్ఫూర్తి నెసంగె గర్భము నవవ్యాకోచపద్మాక్షికిన్. 39

ఉ. వీడనిప్రేమలంగలియు వేఁకటిప్రేఁగుట లంతికూటముల్
వేడుకకు న్వినోద మొదవింపఁగ నయ్యుపనాథుతో హిత
క్రీడ మెలంగుచుండ నరిగె న్నవమాసము లంతమీఁద న
చ్ఛేడియ గాంచె నందను నశేషవిశేషగుణాంబుధిన్ బుధున్. 40

వ. అబ్బాలకుండు సుధాధాముధామంబునం బెరుఁగుచుండ నపుడు. 41

తే. చంద్రునకు బుద్ధిచెప్పి వాచస్పతికిని, దారనిప్పించితిరి గాదె మీరు మరల
నింతవృత్తాంతమును నీవు నెఱుఁగుదైన, నరణిఁ బలుకంగవలసెఁ బ్రసంగవశత. 42

క. ఈరీతిఁ దారకును గమ,లారికి జన్మించినట్టి యాబుధునకు శృం
గారవతి కిలాకన్యక, సారమతి పురూరవుండు సంభవమయ్యెన్. 43

వ. తత్ప్రకారంబు వివరించెద నాకర్ణింపుము. 44

బుధుని చరిత్రము.

తే. జలజబాంధవవంశవిస్తారకుండు, మహితకీర్తి వైవస్వతమనువు సకల
ధారుణీమండలాధిపత్యమునఁ దనరు, చుండి సంతానకాంక్షచే నొక్కనాఁడు. 45

ఉ. రాజితరత్నకాంచనతురంగమతంగజధేనుదాసదా
సీజనదివ్యమందిరవిచిత్రదుకూలవిలాసభాసురాం
భోజముఖీముఖోజ్జ్వలవిభూతి సెసంగుట నిష్ఫలంబుగా
దే జగతిం దనూభవవిహీనత నొందినయట్టివానికిన్. 46

చ. తొకతొకమాటలు న్నొసలఁదుంపెసలాడెడు నుంగరంపు వెం
డ్రుకలును మద్దికాయలు గడుంగదులాడగ ముద్దుగారు పొం
దికజిగిపాలబుగ్గలను దేలికచూపులఁ గోమలంపుటం
గకములు గల్గి యింపొదవుఁగా సుతుబాల్యము తండ్రికెంతయున్. 47

సీ. కాంతాకుచద్వయీకాఠిన్యసంపద వెలితియయ్యును వేడ్క విస్తరిల్లు
వినుతాంగియవలగ్నతనుతావిలాసంబు కొదవయయ్యుముదంబుకొనలుసాగఁ
గలకంఠకంఠిచెక్కులనిండుతేటలు పలుచనయ్యును గుతూహల మెసంగు
మృగనేత్ర తనులత జిగిబిగిసొగసుతక్కువయయ్యుఁ బ్రమదంబు కొమరుమిగులు

తే. యౌవనోన్మాదజనితచేష్టావికార,కలితలలితవతీరతికౌశలంబు
పెంపుదఱిఁగియుఘటియించునింపుమిగులఁ, బురుషునకుఁబుత్రలాభంబెపరమహితము.

క. అనితలఁచి కులగురుం డగు, ననుపమగుణనిధి వసిష్ఠుఁ బ్రార్థించి యతం
డనుమతిసేయఁగఁ బుత్రునిఁ, గనుటకునై యధ్వరంబుఁగావించెఁ దగన్. 49

సీ. సవనక్రియోచితసకలవస్తుసమృద్ధిఁగావించి భువనవిఖ్యాతదాన
మహిమఁ జెల్లుచు నుండిమంత్రతంత్రకలాపపరిశుద్ధి నమరు విప్రవ్రజంబు
గూర్చి దీప్తానలకుండంబులోపల హోమంబుచేయుచు నున్న వేళ
నమ్మనుభామిని యైనశ్రద్ధాదేవి కూఁతురుగలుగంగఁ గోర్కె వొడమ

తే. హోత నధ్వర్యుఁ బ్రార్థించి యనుమతి గలుగఁ, జేయుఁడనియె నిజేశు వంచించి యపుడు
బుద్ధిహీనలు సతులని పుడమిలోన, జనులుపల్కెడుమాట నిశ్చయముగాఁగ. 50

క. ఆతలిరుఁబోఁడి కోరిన,రీతిని సంకల్పవైపరీత్య మొనపినన్
హోతపెడచేతఁ బుట్టెను, నాతి యిలాకన్య యనఁగ నపమోహిన్యై. 51

చ. పొడమినయింతిఁ జూచి వగఁబొందుచు భానుతనూజుఁ డక్కటా
కొడుకు కుదయించు నంచు మదిఁగోరి మఖంబొనరించుచున్నచోఁ
దడఁబడి యాఁడుబిడ్డ యుదితంబగుటెట్లొకొ దైవయత్నమున్
గడవవశంబె మానుషికకార్యము నిష్ఫల మెన్నిచూచినన్. 52

మ. అని చింతించి వసిష్ఠుఁ జేరఁజని సమ్యగ్భక్తితో మ్రొక్కి యి
ట్లనియెన్ సూనృతవాక్యశీలు రగు మీయాజ్ఞన్ మఖం జేను బు
త్రుని వాంఛించి యొనర్చుచున్నయెడ నేదోషంబునం జేసి యో
జననం బందెఁ గొమార్తె యోర్తు హృదయోత్సాహంబు భంగంబుగన్. 53

తే. కులము వర్ధిల్లుఁ దల్లిదండ్రులకు సుఖము, కలుగు నిహపరములయందు గణనవచ్చు
బంధువులలోన సత్పుత్రు బడయు టొప్పుఁ, గాక ఫలమేమి కూఁతును గనుటవలన.

చ. అనవుడు సంయమిప్రవరుఁ డవ్విధమంతయు యోగదృష్టిచే
మనమునఁ గాంచి హంసకులమండనుతో భవదీయపత్ని గో
రిన నొనరించెహోత విపరీతవిధంబున హోమమంత్ర మం
గనజనియింప నిట్టియవకార్యము చేసిరి బుద్ధిహీనులై. 55

క. దైవాధీనము లోకము, దైవమధీనంబు మంత్రతంత్రములకు భూ
దేవాధీనము మంత్రము, కావున సంకల్పవిషమగతి నిట్లయ్యెన్. 56

క. ఐనం దగినప్రయత్నం, బేనొనరించెద విచారమేటికి నిజభ
క్తానందకరుఁడు పరమదయానిధి విష్ణుండు గలుగ ననఘచరిత్రా. 57

తే. అనుచు నారాజశేఖరు ననునయించి, యతఁడు నియమవ్రతంబుతో నఖిలభువన
కర్తఁ బరమాత్ము నాశ్రితకల్పతరువు, విష్ణు నారాధనము చేసి విమలభక్తి. 58

వ. ఇట్లని వినుతించె. 59

వసిష్ఠుఁడు విష్ణుని స్తుతించుట.

పంచచామరములు:—

1. తరణ్యుదగ్రదీప్తిమత్సుదర్శనం సుదర్శనం
సరాగచారుమాధురీరసాధరం రసాధరం
వరాప్తతాచరన్మనోభవచ్ఛిదం భవచ్ఛిదం
హరిం వ్యతీతపద్మగర్భజామితం భజామి తమ్. 60

2. కరస్ఫురద్దరస్వరప్రకంపమానదిక్తటం
ధరాధరాధరాస్థితప్రధానకూర్మరూపకం

చరాచరాకరా తత ప్రశ స్తకుక్షిశోభితం
నిరంతరం దురంతశ క్తినిస్తులం ప్రభుం భజే. 61

3. చలత్ప్రదీ ప్తకుండలం లసత్కపోలమండలం
కలావిలాస మోహనం ఖగప్ర కాండవాహనం
మిళిందసుందరాలకం యమిప్ర తానపాలకం
బలారివైరిమర్దనం ప్రభావయే జనార్దనమ్. 62

4. ఉమాసమానవాక్యసన్ను తోరుదివ్యనామకం
సమానమాధురీధురీణ సంస్కృతాంధ్రవర్ణితం
క్షమాసమాదృతాపరాధజాలక న్నిజాశ్రితం
రమాసమాగమప్రియాంతరంగ మచ్యుతం భజే. 63

5. రణత్తరంగమాలికాస్ఫురత్తరంగిణీడ్యస
త్ఫణామణిచ్ఛటాఘృణిప్రభాసమానభూమిభృ
ద్ఫణీంద్రభోగతల్పభాగభాక్ఛయానదివ్యభూ
షణప్రకాశవిగ్రహం భజామి సాధ్వనుగ్రహమ్. 64

వ. అని. 65

క. ఈరీతినవ్యాసిష్ఠుండు, సారమతిం బంచపంచచామరవృత్తో
దారస్తుతి గావించిన, నారాయణమూర్తి శ్రితజనప్రియుం డగుటన్. 66

సీ. పదివేలసూర్యబింబము లొక్కపోవైనకరణి నుత్కృష్టప్రకాశ మెసఁగ
శృంగారరసము మూర్తీభవించినలీల ఘనలీల సుందరాంగము వెలుంగ
నిందుషోడశకళలేకోత్తరాభివృద్ధి నెసంగె నన మోము తేటవిమీఱ
సౌదామినీలతాచ్ఛవినిచ్ఛలంబైన వసువున జాళువావలువ మెఱయఁ
తే. బాంచజన్యసుదర్శనప్రముఖదివ్య, సాధనంబులు మరకతస్తంభవిజయ
బాహువులఁబూనిపతగేంద్రవాహుఁడగుచు, నాదినారాయణుండు ప్రత్యక్షమయ్యె.

ఉ. ఆహసితమందహాసవదనామృతదీధితి బింబదర్శనో
త్సాహతఁ బొంగు హర్ష రససారసముద్రపయ స్తరంగసం
దోహమున న్జనించి పయిఁదోఁచిన బుద్బుదపుంజమో యనన్
దేహమునిండె నంచితగతిం బులకాంకురపాళి మౌనికిన్. 68

వ. అప్పుడు. 69

శా. ఆనందాశ్రులు కన్నులం దొరుఁగ సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి వా
చానైపుణ్య మెలర్పఁగా నుపనిషత్సారస్తుతుల్ చేసి యిం
ఫ్రానం బల్కె వివస్వదాత్మజుఁడు పుత్రోత్పాదనార్థంబు య
జ్ఞానుష్ఠాన మొనర్పఁ గూఁతు రుదయంబయ్యె న్వికల్పంబుగన్. 70

క. మనువునకుఁ బుత్రదానం, బును గ్రహింపంగవలయు నని ప్రార్థింపన్
విని యక్కూఁతురుకొడుకౌ,నని యానతియొసఁగి యరిగె నంతర్హితుఁడై. 71

వ. అప్పుడు. 72

ఇలాకన్య పురుషుఁ డగుట.

సీ. కొదమలేళ్ళకు సిగ్గుగొలుపువాల్గన్నులు తరుణారుణాబ్జసుందరము లయ్యెఁ
గరికుంభకుచమనోహరమైన యురము నిర్మలకాంచనకవాటరమ్య మయ్యె
మవ్వంపుఁదీఁగెల నవ్వుచేతులు మత్తమాతంగశుండా సమంబు లయ్యె
మధుమాస పికరవమధురకంఠము మేఘగంభీరనిస్వనకలిత మయ్యెఁ

తే. బొదవులజ్జాభయంబుల నొదుఁగుమనసు, ధైర్యశౌర్యనిరంకుశత్వము వహించె
నయ్యిలాకన్యకును నీశ్వరాజ్ఞవలన ప్రాప్తమయ్యెను పౌరుషభావ మపుడు. 73

తే. కోమలశ్మశ్రురేఖాభిరామమైన,యక్కుమారునివదన మాహ్లాద మొసఁగె
సకలజనలోచనోత్పలషండమునకు, లక్ష్మియుతపూర్ణశశిమండలంబు కరణి. 74

శా. దాసత్వంబుతొలంగి మండలపతిత్వం బబ్బినం బ్రాపితో
ల్లాసోత్కర్షతఁ బొంగుమానవునిలీలన్ భామినీరూప స
న్న్యాసంబై పురుషత్వ మబ్బినఁ బ్రభుత్వాహంకృతిం బొల్చు శో
భాసౌందర్యవిచిత్రుఁ బుత్రుఁ గని సాఫల్యాత్మసంకల్పుడై. 75

వ. వైవస్వతుండు వసిష్ఠానుమతంబున నక్కుమారునకు సుద్యుమ్నుం డని నామనం
బిడి విద్యాపారంగతుం గావించె నంత. 76

చ. కరితురగాధిరోహణము కార్ముకబాణకృపాణచక్రతో
మరముసలాదిసాధనసమాజపరిశ్రమమున్ వసుంధరా
భరణరణప్రవీణత యుపాయచతుష్కనిరూఢి యాదిగాఁ
బరిచితమయ్యె సర్వము నృపాలకుమారునకుం గ్రమంబునన్. 77

. అంతట నొకనాఁ డాత్మా, కాంతతనూభవుఁడు వేఁటకాండ్రను దానుం
గాంతారభాగములకుం, బంతంబున వేఁటఁబోవఁ బయనం బయ్యెన్. 78

ఉ. రంగమరంగ వెన్నెల తరంగములై తనుకాంతి నిగ్గులే
రంగ జవంబుచే జితకురంగమనంగ నభంగ ధీరి కా
రంగదురుస్వనంబు దనరంగ గుణోన్నతి నశ్వశాస్త్రపా
రంగతహృద్యమౌ నొకతురంగము భూషితచాతురంగముక్. 79

ఉ. కనకఖలీనముం బసిమిగ్రమ్మెడు పచ్చలహేమపట్టముక్
ఘనమగుజాతికెంపులచొకాటపుబల్లము మౌక్తికావళిం
దనరెడుకంఠమాలిక లుదంచితవజ్రమయావతంస మిం
పొనర నలంకరించి తనయొద్దకుఁ దెచ్చిన నెక్కె నశ్వమున్. 80

తే. బొమిడికంబులు వెట్టి జోళ్లమరఁ దాల్చి, చల్లడంబులు దొడిగి కాసలుబిగించి
జముదళంబులు చెక్కి బల్లెములు పూని, వెడలిరప్పుడు పెక్కండ్రు వేఁటకాండ్రు.

చ. దెసమొలవేల్పుసాహిణపు తేజులు పోషక గేహరక్షకుల్
విసువనికమ్మకట్టు మఱి వింతజనంబుల బీకుగొల్పుక
క్కసమగురక్కసుల్ వనమృగంబుల పాలిటి మృత్యురూపముల్
వెసఁ జనుదెంచె నత్తఱిని వేఁటకు గాటపుసారమేయముల్. 82

సీ. అల దుర్గ యెక్కిరింతల వెక్కిరింతలాడెడురీతి నాలుకల్ వెడలఁజాఁచు
నిట్టిగుట్టపురౌతు నెక్కసక్కెములాడుగతి వాలవిక్షేపకలనఁ దాల్చుఁ
దొడరి కొండలనెత్తి యడవఁబూనెడుమాడ్కిఁ బదరి చివ్వనఁ బూర్వపదములెత్తు
గర్జితంబులసారె భర్జించుకైవడి మొఱుగునార్భటముగా మోరలెత్తు
తే. బలిమికలిమిని జనముసంపదను దిట్ట, తనము పెంపున దారుణధ్వనిసిరూఢి
జాగిలంబులు మృగయు లచ్చంపుఁబసిఁడి, పట్టెడలఁ బట్టివెడలించునట్టియెడను. 83

సీ. ధరనల్పులకుఁ బ్రభుత్వంబు వచ్చిన మనుష్యులవికారపుఁజూడ్కిఁ జూచినట్లు
పల్లవుల్ తుదిలేమిపడి యింటిచాయరా మొగిలంజెతల్లులు మూల్గినట్లు
పరదేశి యతిలోభపరునియింటికిఁబోవఁ దెగిపోఁటివలెను గద్దించినట్లు
వంతువాసికిహీనవైశ్యులు డమలోన నేకంబుగాఁ గలపి ంచినట్లు [తఱిమి
తే. తెరలి యొరుఁడొక్కటి నిరూక్షదృష్టిఁజూచు, గొఱగొఱనుమూల్గుగద్దించుఁ దఱిమి
కవిసి కలహించు భీకృతికలకలముగ, జాగిలమ్ములు రోషభీషణములగుచు. 84

తే. బెబ్బులి తుపాకి సుడిగాలి పిడుగుతునుక, భూతనాగంబు గడుసుకొసు పోతురాజు
గండగొడ్డలి దొంగలమిండగీఁడు, మొదలుగాఁ బేరుగల పేపులుండుమనడచె. 85

వ. ఇట్లు చనిచని. 86

క. ఒకగహనము జనసంచా,రకగహనము నగురుధూమరచితసురభిదా
వకదహనము సింహకుటుం,బకవహనముఁ గనిరి వారు పటుతరలీలన్. 87

క. కనిచేరంబోవుచు న, జ్జననాథకుమారుతోడ సమయోచితవా
క్యనయప్రసంగములచే, ననుమోదం బొదవ లుబ్ధకావళి పలికెన్. 88

క. కొద్దిమెకాలకుఁ బోదా, పెద్దపులిం గఱచి చంపుఁ బిసుగువలెను బై
నుద్దవిడి దుమికి యిదిమా, గద్దరిజాగిలము దీనిఁగనుఁగొనుము నృపా. 89

క. ఇదిగాలివేపి మెకమే, పొదలోపల నెంతదూరమున నున్నను దా
వెదకి పసివట్టి పోవుచు, గొదగొని పోసికపట్టుకొని చంపుఁజుమీ. 90

క. దాడిమెయి దీనివెంబడిఁ, గూడం బెఱజాగిలములకుం దరమే యీ
జోడంగివేపిముందర, లేడియుఁగీడియు జనంగ లేదడుగైనన్. 91

వ. అని మఱియు బహువిధముల మృగవ్యక్రీడానుగుణభాషణములు పలుకుచుండ
నప్పుడు. 92

తే. వనమృగంబుల పొలకువ గనుటఁ దెలిపె, వేటకాండ్రకుఁ గుర్కురవితతియపుడు
పట్టఁబట్టంగ నిలువక బలిమినిగ్గు, లాడి యెగురుచుఁ దమకించుజాడవలన. 93

మ. మృగయుల్ పట్టెడలూడ్చినన్ భషకముల్ మృత్యుప్రయోగోజ్జ్వలా
శుగసంఘాతముకైవడిన్ వనమృగస్తోమంబుపై వాయువే
గగతిన్ ఱివ్వునఁదూఁగి పైనఱికె వీఁకన్ విస్ఫుటీభూతవ
క్త్రగుహాద్వారకనత్కరాళఖరదంష్ట్రాగ్రాహకోత్సాహతన్. 94

తే. పర్వతమువంటియొకకొమ్ముపంది మీఁద, నుఱికి యొకజాగిలము చెవియొడిసిపట్టి
యదియుఁ దనచాయఁ దిరుగఁ దానట్లతిరిగె, లంకెవెట్టినకైవడి శంకలేక. 95

తే. తోలె నలపందినలపంది తూలిపడఁగ, నొక్కబలువేపి యదియట్టు లుండనిమ్ము
పులిపులిని దప్పకుండంగఁ బులిపులిగను, దఱిమె నొకజాగిలం బడియరుదుగాదె. 96

చ. తిరుగుము పోకు సీయనుచుఁ దెంపునఁ బల్కినవానిమీఁద సూ
కరము గిఱుక్కున న్మరలె గ్రక్కునవాఁడును బందిపోటుచే
నఱిముఱిఁ గ్రుమ్మిపట్టె నెదనట్లును నిల్వక నిక్కి పైకిరా
నరుదుగఁ జేర్చెనొక్కశిల యూఁపున బల్లెపుఁగఱ్ఱ వాఁడిలన్. 97

ఉ. స్రుక్కక దిండుగా వలువచుట్టినవామకరంబు నోటికిం
గ్రక్కున నిచ్చి పైనెగురఁగా నలబెబ్బులి తెల్లచంకలోఁ

నక్కడిచేకటారి పరుఁజంటఁగ నుక్కనఁ గ్రుమ్మి గుండియల్
ప్రక్కలువాపి త్రోఁచి పడవైచె నొకం డతఁ డెట్టిశూరుఁడో! 98

తే. ఒక్కవిలుకానిగాఢప్రయోగమునను, దానికుంభప్రగుప్తముక్తాఫలములు
మార్గణావలిపాలయ్యె మార్గణాళి, పాలుసేయక దాని సొమ్మేల దాఁచు. 99

క. ఈరీతి మృగవ్యవ్యస,నారంభము మానసముల నంతంతకు వి
స్తారముగ వేఁటలాడిరు,దారగతిన్ వేఁటకాండ్రు తద్విపినమునన్. 100

శా. ఆసుద్యుమ్నకుమారమాళియును నట్లావేళ మిత్రాళితో
నాసక్తిన్ మృగయావినోదమున ఘోరారణ్యభాగంబులం
దా సంచారము సేయుచుం గరికిరీంద్రవ్యాఘ్రసింహాదినా
నాసత్వంబుల నుగ్రబాణనిహతిన్ నాశంబు నొందించుచున్. 101

మ. ఖరధారాశరభగ్నసింహశరభోగ్రవ్యాఘ్రకీలాలవీ
తరజగపుంజవనావలిన్ శకలితోద్యద్భద్రదంతావళో
త్కరకుంభోదయమౌక్తికావసులు రంగద్రంగవల్ల్యాకృతిం
గరమొప్పన్ మృగయావినోదపరుఁడై గాంధర్వయానోద్ధతిన్. 102

వ. చనిచని ముందఱ. 103

సీ. దుర్గంబులైయుండు భర్గవిష్ణుపితామహపురంబు లేశిఖరాగ్రమునను
సెలయేఱులై యుండు నలసుధాంభస్సింధుజలపూర మేశిలోచ్చయముమీఁద
గహనంబులైయుండుఁ గల్పకసంతానహరిచందనాదు లేయద్రియందు
గండోపలంబులై యుండు మాణిక్యవైడూర్యాదిమణు లేయహార్యసీమ

తే. నట్టిమేరుమహీంధ్రంబు నహరహప్ర,దక్షిణప్రచరద్గ్రహతారకాక
దంబకప్రతిబింబవిడంబి తన్ని,తంబబింబపరిస్ఫురితంబుఁ గాంచి. 104

చ. అమరులకెల్ల నిల్లు త్రిపురాంతకు చేనిలసిల్లువిల్లు లో
కములకుఁ బట్టుగొమ్మ మణికాంచనసంపదతావలమ్ము ప్రా
పములకుఁ జక్రవర్తి భగవత్కళికొల్వు తగుపుణ్యమూర్తి యీ
సమధికవర్ణనీయగుణచారువు మేరువటంచు నెంచుచున్. 105

వ. తదీయవైభవంబున కద్భుతంబందుచుం జనిచని తత్పర్వతోపకంఠంబునందు. 106

సీ. సురసాలసురసాలసురసాలఖేలంబు కాంచనకాంచనాభ్యంచితంబు
కేసరకేసరకేసరాస్తోకంబు ఘనసారఘనసారకదళియుతము

వంజులవంజులవంజులప్రథితంబు పాటలిపాటలీపరివృతంబు
మధురసామధురసామధురసారస్యంబు ఫలపూరఫలపూరబంధురంబు
తే. దంతశరదంతశరవిచిత్రస్థలంబు, వీరతరువీరతరువారచారుతరము
వరసరశ్చయపూర్ణీభవత్సుధార, సౌరసకుమారవనము కుమారవనము. 107

ఉ. కాంచి దృగంచలంబులు వికస్వరభాస్వరపుష్పపల్లవా
భ్యంచితసాలజాలములపై నెగఁబ్రాఁకఁగ నెమ్మదిం బ్రహ
ర్షించుచు నమ్మహోపవనసీమఁ జరింపఁదలంచి మించి రా
జించు నిబద్ధరత్నధరణీసరణింబటులీలఁ బోవుచున్. 108

ఉ. ఏవనమైన దీనిసరియే గుఱియే మఱియెంచ నెంతయున్
బావన మంచితప్రసవబంధురగంధమిళిచ్ఛరత్కృన
త్పావన మాశ్రితాన్యభృతబంభరకీరకపోత భోగిభు
క్పావన మీవనం బిది విహర్తకు జీవనమై యెసంగదే. 109

సీ. దేవవల్లభనామధేయప్రసిద్ధినో యైరావతంబుపై నందగించె
బహుళశాఖాంచితబ్రహ్మణ్యమగుటనో యొనరఁ గాయత్రీప్రయుక్తమయ్యెఁ
గౌశికాభిఖ్యతగలుగుటనో శ్రేష్ఠసుమనోగణికఁగూడి సొంపుమీఱె
హైమవతీసంజ్ఞ నమరుటనో మాధవీకృతసాంగత్యవృత్తి నెనసె
తే. సానుగణ్యంబులైన సమాగమముల, నలరె నిబ్భంగి నేతద్వనాగమంబు
లనుచుఁ జనుచుండి నిజవయస్యాళితోడఁ, బలికె నిట్లని మఱియు నృపాలసుతుఁడు.

తే. స్యందనంబులు పున్నాగబృందములును, మావులును వీరతరు లగత్యములు గలిగి
నలినమిత్రప్రకరముల కలవిగాక, తనరె వనసీమ యిది రాజధానిపోలె. 111

తే. కుసుమమయ్యెనె వీనికిఁ గుసుమమహహ, యారసంబయ్యెనే వీని కీరసంబు
కాంచనము కాంచనమ్ముగా నెంచుకొనవు, తలఁపమధుపంబులకు నెట్లు తెలివికలుగు.

క. కనుఁగొనుఁడు లతాంగీకృత, వినయాశ్లేషములఁ బొదలు విటపులు తగదే
కనుఁగొనఁగ లతాంగీకృత, వినయాశ్లేషములఁ బొదలువిటపులనవనిన్. 113

ఉ. పొంకములై యెసంగె వనభూమిఁ గనుంగొనుఁ డూర్మికావళీ
కంకణభూషితంబులు వికస్వరహల్లకరాగరమ్యముల్,
పంకజయుక్తముల్ సుకరభాంచితముల్ దరచక్రమత్స్యరే
ఖాంచితముల్ వినోదకమలాకరముల్ కమలాకరంబులై. 114

సీ. జటియయ్యుఁ గొమ్మలసంపర్క మొనరించె సౌభరిసన్నిధిఁ జదువుకొనెనొ
గురుజాతియయ్యుఁ జేకొనియెను విటావాప్తి నిగమశర్మునుజూచి నేర్చుకొనెనొ
బ్రాహ్మణియయ్యుఁ దాఁబల్లవలోలతఁ దాల్చె నహల్యను దలఁచుకొనెనొ
తరుణియయ్యును బ్రవృద్ధప్రియసుమనస్క యయ్యె సుకన్యలాగియ్యకొనెనొ
తే. యగమ మయ్యును బహుపాదమయ్యె నిట్లు, శిఖరివర్యమతం బభ్యసించెనొక్కొ
యనుచుఁ దత్తద్ద్రుమాళి సహాయులకును,జూపెఁ జతురోక్తు లాడుచు భూపసుతుఁడు.
సీ. కలకంఠములకంఠములఁ గుంఠదుత్కంఠ నొనరించు పంచమస్వనము నిగుడ
సమరందసుమబృందగమిళిందముల మందగతి నెసంగించు ఝంకరణ మొనర
గోరవంకలిరువంక మరువంకములశంకఁ బలియించుగతి మోయుపలుకు లెసఁగ
శుకకులాధికవిలాసకకలారవకలాపోక్తులు సరససంయుక్తి నెఱయఁ
తే. గులుకుపలుకుల మెలఁకువ నలరుకలర,వముల రవములు చెలఁగంగ నెమిలిగములు
విమలగతిఁ గూయు నినదము లమర నివ్వ,నంబు చెలువొందు నానందనాదమయత.
క. అని తనియనికోరిక న,వ్వనిఁ గొనియాడి నిజమిత్రవర్గంబులఁ దో
డ్కొని జనితనితాంతముదా,ప్తిని జనియె నిరంకుశోద్ధతి న్వనసీమన్. 117
వ. ఇట్లతండు వనక్రీడావ్యసనంబున నచ్చటిమహిమ దెలియక యవ్వనంబు సొచ్చె
నాస్థలమాహాత్మ్యం బాకర్ణింపుము. 118

రాజకుమారుఁడు ఈశ్వరశాపమున సుందరియగుట.

మ. ప్రమదారత్నము సర్వమంగళకళాప్రావీణ్య కన్యాళితోఁ
బ్రమదంబార భజింపఁగాఁ బ్రమథవర్గస్వామి దూరీకృత
ప్రమదాంధద్విపదైత్యబాహుబలసంరంభుండు శంభుండు త
త్ప్రమదారామమునం దృతీయపురుషార్థక్రీడలన్ లోలుఁడై. 119
ఉ. ఆటలపాటల న్సుముఖుఁడై చరియించుటఁ జేసి యెవ్వ ర
చ్చోటికిఁ బోవ రాస్థలము చొచ్చినయంతనె యీశ్వరాజ్ఞచే
ఘోటికయయ్యె ఘోటకము కూడి చరించుచునున్న మానవుల్
జోటికలైరి తాను నొకసుందరి యయ్యె మహాద్భుతంబుగన్. 120
సీ. సారంగముల నట్లు చంపినపాపంబు తప్పునె కన్నులఁ గప్పుకొనక
సామజంబుల నట్లు సమయఁజూచినకర్మ మడఁగునె నడుపుల నంటుకొనక
గురుమెకంబుల నట్లు కూల్చినగీడు దాఁ దొలఁగునె శిరసుల దొట్టుకొనక
పంచాస్యముల నట్లు త్రుంచినదోషంబు పోవునె నడుములఁ బెంపుకొనక

తే. యకట! వనవాసులై దేశయాత్ర నడపు,కొనుమృగంబుల మృగయావ్యసనత హింస
చేసిన యఘంబు పొందె జేఁజేతనసఁగ, నధమమగునాఁడువగ వారి కమరెనపుడు.

సీ. శ్మశ్రుకళంకదోషంబు నిశ్శేషమై ముఖచంద్రబింబము ముద్దుగులుక
వరవీరరసరజోభరణంబు హరణమై నేత్రాబ్జధవళిమ నివ్వటిల్ల
నుష్ణీషపేటికాయుక్తి వియుక్తియై కచనీలమణిగణకాంతి దనర
జ్యాకిణాంకమిళిందసహితంబు రహితమై కరపల్లికచ్ఛాయ గడలుకొనఁగ

తే. బటుతనుత్రాణశుక్త్యపవారణము న, వారణంబై శరీరలావణ్యమౌక్తి
కద్యుతి వెలుంగఁబురుషలక్షణము లెడలి,యకుమారుండునవమోహనాంగి యయ్యె.

శిఖరిణీవృత్తము:—

ఇలాకాంతాకారం బెడలి మును దాసెట్టు లటుల
య్యిలాకాంతాకారం బెనసి తదుపాంతేందుగురుమే
ఖలాకాంతారాంతర్గతకిణికిణిక్వాణమణిమే
ఖలాకాంతారిప్రాకటజఘనభారప్రచలయై. 123

వ. మెలంగుచుండి. 124

తే. రాకుమారుండు రూపెందిరాకుమారుఁ, డాకుమారవనంబునం దాకుమారి
కాకృతి ధరించుటకు హేతు వాకుమార,జనకునాజ్ఞోక్తి కల దది వినుము తెలియ.

మ. నవలావణ్యవిలాసమూర్తి పరమానందస్వభావుండు కై
రవిణీబాంధవశేఖరుండు హరుఁ డార్యాయుక్తుఁడై యక్కుమా
రవనాంతంబున నొక్కనాఁడు ప్రియమారన్ రుద్రలీలావతీ
నివహంబుల్ గొలువన్ వినోదవిహృతి న్నేయంబు సంధిల్లఁగన్. 126

సీ. చలువతాదొనల గొజ్జఁగిపూఁబొదల మంచుదొరుఁగు నాపన్నీట దోఁగితోఁగి
పరువుగా ముదిరెన పండ్లగుత్తులమొత్తముల దాకపందిళ్ళ మూఁగిమూఁగి
గుజ్జుమావుల నల్లుకొని వ్రేలునునుదీఁగతూఁగుటుయ్యాలల నూఁగి యూఁగి
యింపుసొంపొదవించు నెలతేఁటిగమిపాట లెసఁగుపూఁబొదరిండ్ల నీఁగియీఁగి

తే. పరపుఁబుప్పొళ్ళ నడుగుఁదామరల చిన్నె, లేరుపడ మెట్టి సురపొన్నచాయచలువ
లీను నీడలజాడల నేగియేగి, చెలఁగి చెలులును జెలువుండు మెలఁగి రెలమి. 127

శా. ఈచందంబునఁ గొంతసేపు ప్రమదం బేపార లీలావిహా
రౌచిత్యంబుల సంచరించి విటపోద్యత్పారిజాతావృత

ప్రాచుర్యామృతసారపుష్కరిణికాప్రాంతాయతోదార శో
భాచంద్రోపలవేదికాస్థలిఁ బ్రభల్ భాసిల్ల నాసీనుఁ డై. 128

చ. దరహసితామృతంబు ముఖతామరసంబు నలంకరింప నా
హరుఁడు ముదంబున న్వనవిహారపరిశ్రమలాలసాంగి న
గ్గిరిసుతఁ గాంచి కేలితమిఁ గీల్కొనుచున్న యెఱింగి నెచ్చెలుల్
సరసగతిం దొలంగి కనుచాటగుచోటుల నుండ నయ్యెడన్. 129

తే. అంబుజాననఁ గౌఁగిటనలమియలమి, యిష్టకేలీసుఖంబుల నెనసితనిసి
యంకపీఠంబు పై నుంచి యలపుసొలపు, దీఱ లాలించిపలికె సుస్థిరుఁడు హరుఁడు.

చ. అడుగులు చూడఁ గెంజిగురుటాకులు చేతులు లేఁతతీఁగె లె
క్కడుజిగి చన్నుదోయి పువుగుత్తులు మోవిరసంబు పక్వమై
నడుచుఫలద్రవంబు ప్రియవల్లభ చక్కనికొమ్మ వౌట ని
న్నెడయక యిన్నిరూపముల నివ్వనదేవత యాశ్రయించెనో. 131

తే. తరుణి నాసీలకంఠాభిధానమునకుఁ, దోఁచె నర్థాంతరము పరితోషసరణి
సాంద్రసీమంతభూషాసురేంద్రచాప, సహితయుష్మత్కచాబ్దదర్శనమువలన. 132

సీ. మృగశాబకంబు హస్తగతంబు సేయుట సుదతి నీకన్నులుచూచికాదె
యరచందమామను శిరసుపైఁ దాల్చుట వెలఁది నీనుదురు భావించికాదె
గగనంబు కేశసంగతము గావించుట చెలువ నీకౌను లక్షించికాదె
భుజగంబులను హారములుగా ధరించుట కలికి నీకీల్జడఁ గాంచికాదె

తే. కొమ్మ నీయంగముల పోల్కి కొంతకొంత, కలిగియుండుటఁ బ్రియమయ్యెఁ గాకమాకు
వీని ధరియించుటకు నిచ్చకైనఁ గలదె, కారణము పూర్ణచంద్రసంకాశవదన. 133

చ. కలికి శిరీషపుష్పములకంటెను మిక్కిలికోమలంబులై
యలరు భవన్మనోహరతరాంగకము ల్నినుఁజూచి యేగతిన్
దెలియఁగవచ్చుఁ గొండకుజనించినదానవటంచు నీదుని
శ్చలపటుకర్కతోన్నతకుచద్వయి తెల్పఁగఁ గాక కోమలీ. 134

చ. అనవుడు లేఁతనవ్వుజిగి యందపుఁజెక్కిలిదోయి కుందనం
బునకు మెఱుంగువెట్ట గొనబుంబచరింపుల సిగ్గుఁ బ్రేమయుం
బెనఁగొని వాలుఁగన్నుఁగవ బిత్తరిచూపుల నాదరింప మో
హనమధురోక్తి నుత్తరములాడుచునుండె భవాని శంభుతోన్. 135

వ. ఆసమయంబున. 136

శా. కౌండిన్యాత్రివసిష్ఠగౌతమమతంగవ్యాసజాబాలిమా
ర్కండేయచ్యవనౌర్వకణ్వభృగుభారద్వాజకుంభీజను
శ్శాండిల్యాదిమహామునీంద్రు లెలమిన్ సందీపితానేకమా
ర్తాండస్ఫూర్తితతేజు నయ్యభవు సందర్శించునాసక్తితోన్. 137

తే. వచ్చి ప్రమదవనస్థలిఁ జొచ్చి యనతి,దూరమునఁ గాంచి రమ్మునీంద్రులు రహస్య
కేలి ననురాగరసవార్ధి నోలలాడు, తమిఁ జెలంగెడు నాదిమదంపతులను. 138

వ. అప్పుడు. 139

ఉ. వారలరాకఁ గన్గొని వివస్త్రశరీరిణిగానఁ గ్రక్కునం
జీర ధరించె శైలసుత సిగ్గున మన్మథచంద్రహాసమె
య్యారముగా నొరంజొనిపినట్లయి యచ్చపలాలతాంగి శృం
గారరసంబు ప్రాణవిభుకన్నులచూడ్కికి విందుసేయఁగన్. 140

వ. అవ్విధం బవలోకించి. 141

క. మునివరులు సమయ మెఱుఁగక, చనుదెంచితిమనుచు మఱలి చని రపుడ రయం
బున నరనారాయణులుం, గనుఁగొను వేడుకల బదరికావనమునకున్. 142

ఉ. అత్తఱి నమ్మును ల్నిజరహస్యవిహారముఁ గాంచిరంచు న
య్యుత్తమనాయకాతిలక ముల్లమునం గడులజ్జనొంది మో
మెత్తక యున్న శూలి హృదయేశ్వరిచిత్త మెఱింగి పల్కెనో
మత్తమరాళయాన వినుమా యనుమానమువాయఁ జేసెదన్. 143

మ. తరుణీ నీకును నాకు నెంతయు వినోదక్రీడకున్ వేడ్క నే
యిరహస్యస్థల మిక్కమారవన మన్యుల్ చొచ్చిరాఁగూడ దే
పురుషు ల్వచ్చినఁ బౌరుషం బెసలి యంభోజాతపత్త్రాక్షు తా
దురు నేఁడాదిగ నంచుఁ బల్కె భువనస్తుత్యుండు శర్వాణితోన్. 144

వ. తత్కారణంబునం జేసి సుద్యుమ్నుండు విద్యుల్లతాంగి యై విస్మయవిషాదవిహ్వల
మతిం దిరుగుచు. 145

క. కామినియై తానిక్కొఱు,గామిని నేమని జనంబుఁ గాంతు నని వసీ
భూమిని జరియించె నిలా,భామినియై వనరమాస్వభావత దోఁపన్. 146

. పల్లవితపాదపంబుల ఫలితభూజ,ములను బుష్పితతరువుల ముద్దుగుమ్మ
పికవిలాసినికైవడి శుకవధూటి,పోల్కి మధుకరరమణిసొంపునఁ జరించె. 147

క. ఈరీతిఁ దిరిగి తిరిగి ప్రయోరుహదళనేత్ర దైవయోగమువలనన్
దారాతారారమణకు, మారుం డగుబుధునియాశ్రమంబునఁ జేరెన్. 148

ఉ. చేరిమనోజసుందరవిశేషతనూవిభవాభిరాముఁ గే
యూరకిరీటకుండలముఖోజ్జ్వలదివ్యవిభూషణాఢ్యలం
కారు సమందహాసముఖకాంతివినిర్జితపూర్ణిమాతమీ
చారుకళావిధు న్వినతసర్వబుధున్ బుధుఁ గాంచి ప్రేమతోన్. 149

వ. ఇట్లని వితర్కించె. 150

— స్త్రీయైన సుద్యుమ్నుఁడు బుధుని మోహించుట. —

సీ. అలివేణులకు మనోహరముగాదె వీనికెందమ్మిచాయలకేలుదోయి
కీరవాణులకు నోరూరింపదే వీని మాధురీకలితబింబాధరంబు
మదచకోరాక్షుల కెదఁ బ్రేమఁ గొల్పదే వీనిపూర్ణేందుబింబాననంబు
వరకోకకుచలకు వలపుపుట్టింపదే వీనిమార్తాండతేజోనిరూఢి
తే. యహహ వీనివసంతమోహనవిలాస, మేలతాంగుల నలరింప దెంచిచూడ
ననుచు రాగరసార్ద్రాంతరంగ యగుచు, సుదతి కనుఱెప్పవెట్టక చూచె నతని. 151

ఉ. ఆయరవిందరాగరుచిరాధర నాహరినీలవేణి నా
శ్రీయుతమౌక్తికద్యుతివిశేషదరస్మిత నానవప్రవా
ళాయతపాణిపాదయుగ నావరహీరనఖాళిఁ గాంచి యా
హా యిది రత్నరాశి వనితాకృతిదాల్చి మెలంగెడుం జుమీ. 152

వ. అని తలంచుచు నసౌమ్యసౌమ్యసద్గుణరమ్యుం డగునాసౌమ్యుండు మదనప్రదర
విదళితహృదయుం డై యమ్మదవతిం గదియవచ్చి యి ట్లనియె. 153

మ. నవలావణ్యవిలాసమోహినివి చానా నీవు గంధర్వకాం
తవొ విద్యాధరభామవో విహగసౌందర్యాంగివో సాధ్యక
న్యవొ సిద్ధాంగనవో భుజంగసతివో యక్షాంబుజాతాయతా
క్షివొ గీర్వాణవధూటివో తెలుపుమా చిత్తంబు రంజిల్లఁగన్. 154

చ. పరభృతపఙ్క్తి నీయధరపల్లవలబ్ధిఁ గుహూఁ డుస్మైవల్ భవ
త్స్వరసముఖాంబుజాప్తియును సంగతిఁ గోరి వనంబులం దప
శ్చరణలు చేసి సుస్వరముఁ జక్కనిచూపులు నై మెలంగెడున్
బురుషులు నిన్నుఁ జూచి మరుపూన్కికిఁ జిక్కిరె నీకుఁ దక్కరే. 155

తే. వనిత నీవాలుగన్నులు వలుదకొప్పు, మందగమనంబు సారంగమహిమఁ గాంచుఁ
గలికి నీమోముఁ జక్కనికరయుగంబు, మఱి గళంబును నబ్జసంపదవహించు. 156

సీ. తెఱవ నీవు కటాక్షదృష్టిఁ జూచినఁ గాముకాండముల్ తృణమునఁ గట్టరాదె
నాతి నీవించుక నవ్వినఁ బూర్వచంద్రికల జాడ్యంబు నొందింపరాదె
భామ నీవు ప్రియోక్తిఁ బలికినఁ జిలుకలఁ బట్టిబందిగములఁ బెట్టరాదె
లోలాక్షి నీవు కెంగేలు పైఁజేర్చినఁ జిగురాకులఁ జలింపఁజేయరాదె
తే. లేమ నీదయ నామీఁద లేమి నింత, వెతలపాల్పడవలసెను వీని చేతఁ
గాక నీప్రాపు గలిగినఁ గడఁగి వీనిఁ, బట్టివల్లార్తుఁ గాదె నీపాదమాన. 157

సీ. రాజబింబాస్య యీరాజకీరములకు నీముద్దుమాటలు నేర్పుకొఱకొ
యిందీవరాలక యీపూవులకు నెల్ల నీమేనితావులు నింపుకొఱకొ
నవమోహనాంగి యీనవలిగుంపులకు నీతిన్ననినడుపులు దిద్దుకొఱకొ
వామాక్షి యీపల్లవములకు నీమోవితళుకుఁ గెంజాయఁ బైకొలుపుకొఱకొ
తే. కాక యివ్వనసీమ నిల్లేకతంబ, యేకతంబునఁ దిరిగెదవే యొయ్యారి
నన్ను ధన్యునిఁ జేయుయత్నంబు దక్కఁ, గలదె కలవాణి యొండొకకారణంబు.

శా. నాసాగంధఫలీపరాఙ్ముఖగతి న్నాతీ భవత్కేశభృం
గీసంఘం బిరుపాయలై వెనుకకుం గేడించి యచ్చోట గుం
పై సొంపొందినభంగి సుందరతరంబై చారుసీమంతరే
ఖాసంయుక్తిని గీలుగంటు నిగ శృంగారంబు రాజిల్లెడున్. 159

సీ. భామినీమణి బెండువడనిసింగిణులు నీకనుబొమ్మలై తక్షవకార్ముకునకు
జలజాక్షి యక్షయశరములు నీకటాక్షపరంపరలు పంచసాయకునకుఁ
గలికిచాయలు వోసిఖడ్గముల్ నీకేలుదోయి ప్రవాళకాక్షేయకునకు
నెలఁత మనోగతి మెలఁగువాహములు నీకులుకుఁబల్కులు కీరఘోటకునకుఁ
తే. దనకుఁ దగ నివి జాడ్యంబు లుడుచు మొదలి, సాధనంబులు పూర్వపక్షములు చేసి
యలివ నీయంగకములు సిద్ధాంతములుగఁ, గైకొని యొఁజుమ్ము మరుఁడు లోకముల గెలువ.

సీ. కురియదే కలువక్రొవ్విరివాన జోరున నీవు వీక్షించిన నీరజాక్షి
నిండదే పండువెన్నెలతేట చల్లఁగా నీవింతనవ్విన నీలవేణి
మొరయదే పంచమస్వరలీల ఘుమ్మన నీవుమాటాడిన నిరుపమాంగి
పొలయదే గమ్మన మల్లయబ్జామోదంబు నీయూర్పుసోఁకిన నిమ్ననాభి

తే. మదనచంద్రవనప్రియమలయపవన, నిగ్రహంబులు తలఁప ననుగ్రహంబు
లౌఁగదా నీకృపాప్రసాదాప్తి నిట్టి, రూపముల రాజహంసానురూపగమన. 161

తే. కలిమి కొండంతకలిగియుఁ గతినరీతి, నర్థికిని మేలుచూపక యకట బయటి
గమకముల నాసకొల్పెడుఁ గలికి నీదు, చన్నుఁగవ లోభిదొరల దీచంద మనఁగ. 162

మ. ఎలనాఁగా, మదనాగ్ని వేఁగెడు నయో యీమేను, గుత్తంపుఁగ్రొం
జిలుఁగుంబట్టుచొకాటపున్రవికలోఁ జెల్వై సెగద్దేరు. నీ
బలుపుంజన్గవనొత్తి పట్టఁగదె నాపై నుష్ణముష్ణేవ ?
తలమంచుర్ బుధకోటి పల్కుగతి సంతాపంబు చల్లాఱఁగన్. 163

శా. నిన్నుం జూచినవేళనుండి తరుణీ నీరూపరేఖావిలా
సౌన్నత్యంబులు నామదిం దగిలి మోహభ్రాంతిపాలైతిఁ జం
చన్నీలోత్పలబాణవృష్టిని రణర్ఝుంకారటంకారసం
పన్నాభంగురభృంగమార్వి నటియింపం గమ్మవిల్వంచి ముం
చె న్నించె న్నిజశాంబరీతమము రాజీవధ్వజుం డియ్యెడన్. 164

క. బాలిక శకలితశశిబిం,బాలిక శుకశారికాదికాంగజసేనా
కోలాహలంబు చెవులకు, హాలాహల మగుచు మిగుల నలయించెఁగదే. 165

క. అని యిట్లు పలుకుశశినం,దను మోమున కతివ కులుకుతళుకుబెళుకువా
ల్గనుఁగొనల సిగ్గుఁ బ్రేమయుఁ, బెనసినచూపుల నివాళు లిడుచుం బలికెన్. 166

తే. రాజనందన జితరతిరాజరాజ, రాజనందన విను మేను రాజకన్య
నీశ్వరానుగ్రహంబున నివ్విధమున, సంచరించెద నివ్వనస్థలులయందు. 167

సీ. స్వాభావ్యమందహాసచ్ఛలంబునఁ బూర్ణహరిణాంకు నవ్వు నీయాననంబు
నైసర్గికాంతారుణవ్యాజమునఁ దమ్మిగములపైఁ గినియు నీకన్నుదోయి
సహజోర్ధ్వరేఖామిషమునఁ గెంజిగురులపై ధ్వజంబెత్తు నీపదయుగంబు
నిజభూషణధ్వనివెపమునఁ గరికరనికరంబు నదలించు నీభుజంబు

తే. లిట్టినీచక్కఁదనము పూర్ణేందుబింబ,వదనలకు సాత్త్వికోదయాస్పదము కాదె
కమలభవురచనాచమత్కారమునకు, నరయఁ గూలంకషముగాదె యలఘుచరిత.

చ. మదనవిలాసినీనిరుపమానమనోహరమూర్తిఁ జూచి నా
హృదయము, చంద్రకాంతమణి యిందుకరాప్తిఁ గరంగునట్లు, స
మ్మదరసపూరమయ్యె, ననుమానము సేయక యేలుకొమ్ము, పెం
పొదవఁ గవుంగిలించి, చిగురొత్తినకోర్కులకున్ ఫలంబుగన్. 169

చ. అని వనితాలలామయు నిజాభిమతానుగుణంబుగాఁగఁ బ
ల్కిన పలుకుల్సుధారసములీల శ్రుతిద్వితయంబు నిండి నె
మ్మనమున సంప్రకాశమగు మన్మథతాపము చల్లచేయ న
వ్వనరుహనేత్రఁ జేరి రతివాంఛలు లోపలఁ జౌకళింపఁగన్. 170

క. భృంగీసంగీతస్వన,మాంగళ్యసుగంధకుసుమమంజరులు బయల్
పొంగుమరందము నెపమున, శృంగారరసంబు గ్రుమ్మరిలుపొదరింటన్. 171

మ. వనితం గౌఁగిటఁజేర్చి బింబఫలనవ్యం బైనకెమ్మోవి ప
ల్మొనల నొక్కుచుఁ జెక్కుటద్దము లొగిన్ముద్దాడుచు న్మోహన
స్తనకుంభంబుల నెమ్మొనల్ పుణుకుచున్ సంభోగచాతుర్యఖే
లనుఁడై సల్పె రతిప్రసంగము మహోల్లాసంబుసంధిల్లఁగన్. 172

క. ఆయింతిమదనుపాళెము, నాయతమతి గొల్లగొనఁగ నతనుం డబలుం
డై యొదిఁగె వగరుదోఁచఁగ, నాయఁడు పొంచుండు ననుట నైజముగాఁగన్. 173

చ. కటకట వెన్నవంటికలకంఠిమనం బొకరాయి చేసి మి
క్కుట మగుచున్నదోయిపయికొంగయినంబతినంటనీక య
ట్టిటుఁ బెనఁగించుకాళితన మెక్కడఁబోయెనొ కాని సిగ్గుతా
గిటగిటమంచుఁ గొమ్మకనుఁగ్రేవలఁ జేరెఁ దుది న్విభుండు ము
చ్చట తమిరేఁచి లోఁబఱిచి జవ్వనమెల్లను జూఱలాడఁగన్. 174

సీ. సొగసుఁ బల్మొనగంటు చుఱు కెఱుంగఁగరాని పెదవులయమృతంపుఁబిల్లుసొక్కు
తారహారముల యొత్తడ మెఱుంగఁగరాని పరిరంభములప్రేమపరవశంబు
గిలిగింత యక్కుబెక్కులెఱుంగఁగారాని మర్మసంస్పర్శనామందసుఖము
సిగ్గుపోకడమాట యెగ్గెఱుంగగరాని తమిహెచ్చరింపువాక్యములముంపు

తే. ముదుఁదమకంపుఁగలయిక నొదవునలయి,కల నెఱుఁగఁగరాని యగ్గలపుఁగళల
యుబ్బు నుబ్బువినోదమై యొనరె నపుడు, సమరతిక్రీడ రమణికి రమణునకును. 175

తే. ఇవ్విధంబున జవ్వని నవ్వనిం బ్ర, గాఢమోహాప్తిఁ గొన్నాళ్లు కలసిమెలసి
మకరకేతనపూజ్యసామ్రాజ్యపదవి, కెలమి మూర్ధాభిషిక్తుఁడై యేలుచుండె. 176

తే. అతనికన్యాసమాగమస్థితి తదీయ, మిథునవర్తనమునుఁ బెంపు మిగిలియుండె
బుధునికన్యాసమాగమమిథునవర్తనములు పెంపువహించుట నైజమకద. 177

వ. ఆసమయంబున. 178

క. ముక్తామణిభరణాంచిత,శుక్తిప్రతిమాన మగుచు సుదతీమణికిన్
నక్తంకరజాతకళా, యుక్తంబై గర్భమమరె నుజ్జ్వలలీలన్. 179

క. చెక్కులతెలుపును జిగిచను, ముక్కులనలుపును నపాంగములఁ దేలికలా
దృక్కులసోలపును నెడనెడ, వాక్కులయలపును ఘటిల్లె వనితామణికిన్. 180

ఉ. కేలితమింజెలంగి తమకించి నిజోద్ధతిఁజూపఁజూచు న
వ్వేళఁ బ్రశాంతుఁజేయు నరవిందనిభాననకుంచితాంచిత
భ్రూలతికావిలాసమునఁ బొల్పకనుంగవమోడ్పుతోడ గ
ర్భాలసజాతశీత్కృతిరవాననపద్మము ప్రాణనాయకున్. 181

ఉ. రావె కృశోదరీ యనుచుఁ రాగదవే తనుమధ్యయంచు హే
లావతు లెక్కసక్కెమగులాగునఁ బల్కఁ శిరంబువాంచు ల
జ్జావశమందహాసవిలసన్ముఖియై జఠరావలగ్నభా
గావహవిస్తరంబు తెలియంగను భంగి లతాంగి యయ్యెడన్. 182

సీ. దృఢసంపదల కింకఁ దిరుగుఁబాటనియొ స్తనంబులముఖములు నల్లనయ్యె
జిగిబిగి పరిపాటి యగు నింకననియో తనూలత చంచలానూపమయ్యెఁ
గళపెంపు మట్టుగాఁ గలదింక ననియొ ముఖాబ్జంబు వెలవెల్లనై యెసంగెఁ
గ్రొవ్వాఁడితనమింకఁ గొలఁదియౌ ననియొ దృగంచలం బలసావికాసమయ్యె

తే. నెపుడుఁబలిప్రక్కఁబాయనియొలమికలిమి,యెడనెడలఁగానిలభియఃంపఁదింకననియొ
యంతరంగంబు మిగుల జాడ్యంబునొందె, సతికి గర్భంబువర్ధిల్లు సమయమునను. 183

వ. అంత. 184

క. నవమాసానంతరమున, నవమోహనగాత్రి గాంచె నందను రాకా
ధవళకరుం బ్రథమదిశా,కువలయదళనేత్ర గాంచుకొమ రమరంగన్. 185

శా. సూచించెం బరమోచ్చభాగవిహరత్స్వవ్యక్తవర్గోత్తమ
ప్రాచుర్యోచితదృక్సమేతశుభదారంభగ్రహానుగ్రహం
బాచక్రాచలధారుణీవలయరాజ్యశ్రీయుతైశ్వర్యవి
ద్యాచాతుర్యగుణాదిభావిఫలముల్ తజ్జన్మకాలంబునన్. 186

మ. గణనాతీతవిశేషలీలఁ గురిసెన్ గంధర్వగీర్వాణచా
రణవిద్యాధరదంపతిప్రకరనిర్యత్పుష్పవర్షప్రక
ర్షణమబ్బాలకుఁ డుద్భవింపఁగ సమస్తక్షోణిరక్షావిచ
క్షణదీక్షారచితాభిషేకదివిషద్గంగాంబుధారాకృతిన్. 187

ఉ. తత్సమయంబునం బుధుఁ డుదారముదావహచిత్తవృత్తిఁ బు
త్రోత్సవకృత్యముల్ నడపె యోగిజనంబు లితం దఖండసం

పక్షముపేతలీల నయపద్ధతి నేలఁగలం డనేకసం
వత్సరము ల్సుధాంశుకులవర్ధనుఁడై జనలోక మంతయున్. 188

క. అనినిర్ణయించి మిక్కిలి, యనురాగముతోడ మంగళాశాసన మిం
పొనరఁగ జేసి పురూ,రవుఁ డనియభిధానం బొనర్చి రబ్బాలునకున్. 189

సీ. పాలుఁబ్బ బిగువుగుబ్బల నెమ్మొనలకీవి పసపంటుపయ్యెదపై నటింపఁ
గాయంపుముద్దల కారంపుఁదావు లాస్యనిసర్గవాసన నలమికొనఁగ
నడుమునడిటముగా వడిఁజుట్టికట్టిన బంగారుమైజారుకొంగు దనర
నుల్లిపూసలపేరు హారుమంజిముత్యాలకుతికంటు దాపునఁ గొమరుమిగులఁ
తే. బ్రసవసమయపరిశ్రాంతి బడలియున్న, యంగకమ్ముల నొకవింతయంద మెసఁగ
జూడఁ దగియుండె నప్పుడాసుదతియందు, లాలితంబైన బాలెంతరాలితనము. 190

సీ. అర్ధక్షణంబైన నంతరాయములేని కౌఁగిలి యత్నసంఘటిత మయ్యెఁ
గుచపీడనంబు చేకొలఁదిసారెకుఁ జేయు మమతహస్తస్పర్శమాత్ర మయ్యెఁ
గపురవిడ్యపుఁదావి గ్రమ్ముచుంబనలబ్ధి కటువస్తుపరిమళకలితమయ్యె
ఘటచక్రపుంభావనటనలఁ జూపునేర్పులకు జొక్కుటలపరూపమయ్యె
తే. నతనిహృదయంబు పూర్వహర్షానుభవతఁ, బొదలె బాలెంతరాల్‌సంభోగకేళి
నలవియే యెంచఁ బ్రసవితానంతరద్వి,తీయమాససమాగమాధిక్యసుఖము. 191

క. ఈకరణి మఱియుఁగొన్నా, ళ్లాకరభనిభోరుఁ గూడి యతిశయసమ్మో
దాకరవిహారగతుల సు,ధాకరనందనుఁడు మెలఁగుతత్సమయమునన్. 192

చ. ప్రతిదినవర్ధమానసితపక్షకళానిధికైవడిం బ్రవ
ర్తితరమణీయశైశవశరీరవిరాజితుఁడై విభూషణ
ద్యుతి యతిచిత్రమై వెలుఁగుచుండ జగజ్జనలోచనోత్సవ
స్థితిఁ దనరెంబురూరవుఁ డశేషవిశేషగుణాభిరాముఁ డై. 193

వ. అంత. 194

క. తనయాకృతి పితతామో,దనిదానంబయ్యె నపుడు తరుణీమణికిం
దనయాకృతి పితతామోద,నిదానంబయ్యె నది యథార్థముగాదే. 195

చ. కతిపయవాసరంబు లరుగన్ భ్రమరాలక యొక్కనాఁడు కు
త్సితమగునాత్మవర్తనము చిత్తమునం దలపోసి రోసి దుః
ఖిత యగుచుం దలంచె మదిఁ గేవలయోగసమాధినిష్ఠ నా
శ్రితకరుణాదిసద్గుణగరిష్ఠు వరిష్ఠు వసిష్ఠు నయ్యెడన్. 196

తే. తలఁచినప్పుడ వచ్చెభక్తప్రసన్న,పరమకరుణారసార్ద్రస్వభావుఁ డగుట
నమ్మునీంద్రుండు నిజవిగ్రహప్రదీప్తి, విపినదేశంబు నెంతయు వెలుఁగఁజేయ. 197

క. ఆగతి నాగతుఁ డగున,య్యోగిశిఖామణిపదాబ్జయుగళంబునకున్
సౌగుణ్యగతిఁ బ్రణామము, లాగజగామిని యొనర్చె యవనతముఖి యై. 198

మ. తనవృత్తాంతము విన్నవించి పురుషత్వప్రాప్తికై వేఁడినన్
మునినాథాగ్రణి యూరడించి గిరిరాణ్మూర్ధన్యకన్యానిగూ
హనరోమాంచితసవ్యభాగు భుజగేంద్రాకల్పు సంకల్పసం
జననవ్యాళవిహంగపుంగవు శివున్సద్భక్తి భావించుచున్. 199

శా. చిద్రూపంబు నివాతదీపకళికాశ్రీలక్ష్యమై లోన న
క్షుద్రస్ఫూర్తి వెలుంగ వర్జితనిమేషోన్మేషమై దృష్టిభా
స్వద్రూఢిన్ బయ లందగింపఁ గరణస్వస్థాత్ముఁడై శాంభవీ
ముద్రాముద్రితలీల నిష్ఠసల్పె న్ముఖ్యప్రకారంబునన్. 200

క. యతియతినియతికి గిరిజా,సతిపతి మతి సంతసించి సాగుణ్యనిజా
కృతిశ్రుతితతినుతిపాత్ర,స్థితి ధృతియుతి దర్శితంబుచేసె న్మునికిన్. 201

సీ. మస్తకస్ఫూర్జితామరధునీవిధుకళల్ వ్యోమకేశత్వంబు నొనరఁజేయ
మహితధాతృకపాలమాలికాబాహుళ్య మాద్యంతరాహిత్యమభినయింప
భయభక్తులను మేలుపడియున్న జగదంబ స్వాధీనమాయాత్వసాక్షిణిగను
గొలిచి వచ్చెడిభక్తకోటి సారూప్యంబు కైవల్యదాతృత్వగరిమఁ దెలుప

తే. సహజమందస్మితరసప్రసన్నవదన, రుచిసదానందభావంబు రూఢిపఱుప
నపుడు ప్రత్యక్షమయ్యె బ్రహ్మర్షిలోక,తల్లజునకుఁ ద్రిలోకబాంధవుఁడు శివుఁడు.

చ. ప్రమథగణంబుతో భుజగభాస్వరహారకదంబకంబుతో
నమరధునీతరంగలు దనాత్తజటాపటలంబుతోఁ దురం
గమితవృషేంద్రచంక్రమణకల్పనతోఁ గనుపట్టుపార్వతీ
రమణుని గాంచి హర్షజలరాశిపరిప్లవదంతరంగుఁ డై. 203

వ. సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి యిట్లని స్తుతియించె. 204

లయగ్రాహి:—

అంగజభుజంగమవిహంగప తురంగకర భృంగినుతమంగళతరంగపటుశృంగా
థాంగభటపుంగవతురంగమ మతంగజశతాంగ చతురంగబలరంగదరిభంగా

భంగురపతంగశశిసంగతరథాంగ సదపాంగ శుభలింగ గిరిశృంగగృహ గంగా
తుంగతరభంగచయసంగమవరాంగ హృదయంగమ మతంగమణిచంగసుమభృంగా.

లయవిభాతి:—

భుజగకరవలయ వరరజతగిరినిలయ పదసృజితభరతలయ రణవిజయ భుజదండా
బుజుసరసహసన లసదజినకృతవసన ముఖవిజితశశిలసన రచితజలభవజాండా
త్రిజగదనుభరణ సురభజితమృదుచరణ మదగజదనుజహరణ సరసిజనయనకాండా
ప్రజవవృషగమన ఘనవృజినచయదమన కృతసుజనభయశమన ధృతరజనికరఖండా.

చ. అనుచు ననేకభంగుల నయం బెనయం బెనఁగొన్న భక్తిచే
వినుతులుసేయుమౌనిఁ గని విశ్వగురుండు పురుండు సుందరా
ననదరహాసచంద్రికలు నైజకటాక్షదయాసుధారసం
బున కనురూపమై మదికపూర్వముదం బొదవింప నిట్లనున్. 207

శా. నీసంకల్ప మెఱుంగుదు న్వినుము మౌనిశ్రేష్ఠ హేలావతీ
త్వాసంగాకృతి నున్నరాసుతుని బుంస్త్వాకారసంప్రాప్తికై
యాసక్తి న్మముఁగోరి వేఁడెదు మదీయాజ్ఞోక్తియట్లుంటఁ గా
దా సుద్యుమ్నుఁడు పౌరుషంబెడలి కాంతారూప మయ్యెన్వనిన్. 208

ఉ. మావచనం బమోఘ మదిమాన్పుట గల్గదు నీయెడం బ్రస
న్నావహమయ్యె మాహృదయ మట్లగుటన్ భవదిష్టసిద్ధియుం
గావలసె న్మునీంద్ర యటుగావునఁ దానుభయార్థసాధకం
బై వెలయంగ వేఱొకయుపాయ మొనర్చెద నేర్పు పెంపునన్. 209

క. పురుషుండై యొకమాసము, ధరణీసామ్రాజ్యభారదక్షత నుండుం
దరుణీమణియై మాసాం, తరమున వర్తించు నిట్లు తప్పక నడచున్. 210

వ. అని ఇవ్విధంబున. 211

క. మగరూపు నాఁడురూపును, సుగుణస్థితిదాల్చువాఁడు సుద్యుమ్నునకున్
మగరూపు నాఁడురూపును, దగనొసఁగె వసిష్ఠవందితపదాంబుజుఁడై. 212

శా. అంతర్ధానము నొందె నంతఁ బరమేశానుజ్ఞచే నయ్యిలా
కాంతారూపము పౌరుషాకృతి వెలుంగంజూచి చిత్తంబునన్
వింతంబొందుచు నున్నసౌమ్యునకుఁ దద్వృత్తాంతముం దెల్పి ని
శ్చింతుం జేసి యరుంధతీవిభుఁడు దాక్షిణ్యంబు సంధిల్లఁగన్. 213

వ. రూపరేఖాజితప్రద్యుమ్నుం డగుసుద్యుమ్నుని నిజవదనచంద్రచంద్రికావికసిత జగజ్జననయనకైరవుం బురూరవుం దోడుకొని ప్రతిష్ఠానపురంబున కరుగుదెంచు చుండె నవ్వార్త చారులవలన వినినవాఁడై వైవస్వతవసుంధరావల్లభుం డుల్లాసంబున నుల్లంబు పల్లవింపఁ బురంబు శృంగారింపం బరిచారకుల నియోగించిన వారును సంభ్రమంబున నానావిధశృంగారరచనల నపూర్వవిలాసంబుగా నగరం బలంకరించి రప్పుడు. 214

సీ. పొసఁగుపన్నీటిపాల్పున జొబ్బిలనివీథి పచ్చకస్తురి నల్కఁబడనియరుగు
వెడఁదముత్యముల మ్రుగ్గిడనిముంగిలి కల్పసూనతోరణాలబ్ధి లేనివాకి
లాటపాటలయింపు లమరనిసభ మహోత్సవముసేయని దేవతాగృహంబు
నగరుధూపపుఁదావు లతిశయింపనిచో టశేషవస్తువుల రాజిలనివిపణి
తే. నూతనాలంకృతులను మనోజ్ఞరూప, వైభవులుగాని పురుషుండు వనజముఖియు
వెదకినను గానఁబడుటగల్గదు తదీయ, నగరశృంగారరచన లెన్నఁగఁదరంబె. 215

చ. అరయ నిసర్గసుందరతరావయవోజ్జ్వలలైనపాటలా
ధర కుసుమాంబరాభరణధారిణులై మిగులన్వెలుంగు న
ట్లురుతరనిత్యవైభవసమున్నతమయ్యెఁ బురంబు నవ్యమై
కరము రహించెఁ దత్సమయకల్పిత మైనయలంకృతంబులన్. 216

వ. ఇవ్విధంబున. 217

మ. నగరాలంకృతి లోచనంబులకు నానందం బొనర్పంగ న
జ్జగతీనాథుఁ డమాత్యభూసురసుహృత్సంయుక్తుఁ డై యాభిము
ఖ్యగతిం బోయి యరుంధతీరమణుపాదాంభోరుహద్వంద్వముం
దగఁ బూజించె నిజోత్తమాంగమకుటోద్యద్రత్నకాంతిచ్ఛటన్. 218

వ. అప్పుడు. 219

మ. ఎలమిం బొంది మునీంద్రశేఖరుఁడు రాజేంద్రుం గృపాబుద్ధి సం
ధిల భద్రాణి భవంతు తే యని తగన్ దీవించి తత్పుత్రపౌ
త్రుల సుద్యుమ్నపురూరవస్సులను సంతోషస్థితిం జూపి సా
గిలి మ్రొక్కించిన నానృపాలుఁ డనురక్తిం గౌఁగిటం జేర్చుచున్. 220

ఉ. హర్షవికాసమానహృదయాంబుజుఁ డయ్యె ననంతరంబ బ్ర
హ్మర్షిసమేతు లందఱు సమగ్రశతాంగము లెక్కి వైభవో